

Kestävästi rannikolla

Suomen rannikkostrategia

LUONNON-
VARAT

SUOMEN YMPÄRISTÖ 15 | 2006

Kestävästi rannikolla

Suomen rannikkostrategia

Helsinki 2006

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

SUOMEN YMPÄRISTÖ 15 | 2006

Ympäristöministeriö
Alueidenkäytön osasto

Taitto: Ainoliisa Miettinen

Kansikuva: Helsingin kaupungin ympäristökeskus/Margit Jensen

Sisäsivujen kuvat: sivu 23; Tapio Heikkilä, sivu 24; Merentutkimuslaitos/Riku Lumiaro, sivu 31; Hans Hästbacka, sivu 35; Anu Hirvonen, Ilkka Lastumäki, sivu 41; Rainer Salo, sivu 45; Merentutkimuslaitos/Janne Bruun, sivu 49; Merentutkimuslaitos/Riku Lumiaro

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

Edita Prima Oy, Helsinki 2006

ISBN 952-11-2267-6 (nid.)
ISBN 952-11-2268-4 (PDF)
ISSN 1238-7312 (pain.)
ISSN 1796-1637 (verkkokoj.)

ESIPUHE

Rannikkoalueiden käyttöpaineet asumiseen ja elinkeinotoimintaan kasvavat tulevaisuudessakin. Tässä mielessä Suomen rannikkoalueiden kehitys kulkee saman suuntaisesti kuin Euroopassa yleensäkin. Erityisiä huolenaiheitamme ovat rannikkovesien tilan heikkeneminen sekä vilkastuvan meriliikenteen myötä kasvavat meriliikenneonnettomuusriskit. Jo käytössä olevista hyvistä ohjauskeinosta huolimatta rannikkoalueittemme tilanne antaa aiheutta rannikon käytön ja hoidon nykyistä parempaan yhteensovittamiseen.

Vastauksena rannikkoalueiden jatkuvasti kasvaviin käyttöpaineisiin ja niitä kohtaaviin haasteisiin Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat vuonna 2002 suosituksen rannikkoalueiden yhdenmisen käytön ja hoidon toteuttamisesta (Integrated Coastal Zone Management, ICZM). Samalla ne kehottivat jäsenvaltioita ryhtymään toimiin omien rannikkoalueidensa kestävä kehityksen edistämiseksi. Suosituksen mukaan jäsenvaltioiden tulisi laatia meren rannikkoon koskeva strategia ja soveltaa siinä suosituksessa määritellyjä rannikkoalueen yhdenmisen käytön ja hoidon periaatteita ja strategisia lähestymistapoja.

Rannikko on meren ja maan vuorovaikutusalue, jonka tilaan maalla tehty toimienpiteet vaikuttavat ratkaisevasti. Merialueilla vaikutukset eivät rajoitu valtioiden rajoihin, vaan leviävät laajemmalti. Tähän rannikkoalueita koskeva suositus sekä valmisteilla oleva EU:n meripolitiikka kiinnittävät erityistä huomiota ja kannustavat paitsi valtioiden väliseen yhteistyöhön myös kestäviin paikallistason toimiin. Eri toimijoiden ja hallinnontasojen toimien johdonmukaisuudella ja yhdensuuntaisuudella tai näiden keskinäisillä ristiriidoilla onkin oleellinen merkitys tavoiteltaessa kestävä kehitystä etenkin herkän Itämeren rannikoilla.

Suomen kansallinen rannikkostrategia nostaa esiin rannikkoalueen monimuotoisena meri- ja maa-alueiden muodostamana kokonaisuutena, jonka kestävyys edellyttää kaikkien osapuolien yhteistä tahtoa ja yhteistyötä. Strategia on suunnattu erityisesti rannikkoalueiden käytöstä ja hoidosta vastaaville viranomaisille hallinnon kaikilla tasoilla, mutta rohkaisee myös muita rannikkoalueiden toimijoita rannikon käyttöön kestävällä tavalla. Rannikkoalue tarjoaa vahvan perustan taloudelliselle toiminnalle ja nautittavan ympäristön niin asumiselle kuin virkistäytymisellekin. Toivon, että kansallinen rannikkostrategia osaltaan vahvistaa tietoisuuttamme rannikon merkityksestä hyvinvoinnillemme ja sitouttaa meidät tulevaisuudessakin tekemään parhaamme rannikon kestävä käytön edistämiseksi.

Suomessa suosituksen toimeenpanon valmistelusta on vastannut ympäristöministeriö. Laaja-alaisen ja useita hallinnonaloja koskevan asian luonteen vuoksi ympäristöministeriö asetti ministeriöiden, aluehallintoviranomaisten ja muiden asiaan liittyvien tahojen edustajista koostuvan yhteistyöryhmän kansallisen rannikkostrategian valmistelussa tarvittavaa yhteistyötä varten. Valmistelutyötä tehtiin myös aluetason sidosryhmien kanssa paikallisten erityispiirteiden huomioon ottamiseksi ja laajemman osallistumisen mahdollistamiseksi. Yhteistyöryhmän ja sidosryhmien erittäin hyvän valmistelutyön ansiosta rannikkostrategia vastaa hyvin suosituksen vaateisiin ja myös kansallisiin kehittämistarpeisiin.

Jan-Erik Enestam
ympäristöministeri ja rannikon asukas

SISÄLLYS

1	Johdanto	7
2	Lähtökohtana rannikkoalueiden yhdenntyn käytön ja hoidon suositus	9
2.1	Suosituksen tausta	9
2.2	Strateginen lähestymistapa ja yhdenntyn käytön ja hoidon periaatteet	10
3	Suomen rannikon erityispiirteet	11
4	Rannikkoalueiden käytön ja hoidon haasteita	21
5	Suomen rannikkoalueen visio	23
6	Strategiset kehittämisalueet	24
6.1	Rannikonäkökulman vahvistaminen	24
6.2	Rannikkoalueen elinvoimaisuuden vahvistaminen	31
6.3	Rannikkoympäristön tilan parantaminen	35
6.4	Virkistysmahdollisuuksien kehittäminen	41
6.5	Tiedon saatavuuden parantaminen	45
6.6	Itämeren alueen yhteistyön vahvistaminen	49
7	Strategian ympäristövaikutusten arviointi	53
7.1	Strategian yleiset vaikutukset ja toteutettu vuorovaikutus	53
7.2	Strategian toteuttamisen ympäristövaikutukset kehittämisalueittain	54
	Kuvailulehti	57
	Presentationsblad	58
	Documentation page	59

1 Johdanto

Suomen rannikkostrategian valmistelun lähtökohdaksi on EU:n parlamentin ja neuvoston antama suositus rannikkoalueiden yhdenmukaisen käytön ja hoidon toteuttamisesta (Integrated Coastal Zone Management, 2002/413/EY). Sen mukaan toimintaa rannikkoalueilla tulisi käsitellä laaja-alaisesti, strategisesti ja alueellisesti. Rannikkoalueiden kestävä kehittäminen katsotaan edellyttävän pitkän aikavälin suunnittelua, jossa alueiden käytön ja erilaisten toimintojen vaihtoehdot sekä alueen luonnonolot voidaan ottaa kokonaisvaltaisesti ja tasapainoisesti huomioon. Varautuminen ennakolta rannikkoalueen tulevaan kehitykseen ja myös ääritilanteisiin, kuten ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, nousee keskeiseen asemaan.

Strategian taustaksi on laadittu arviointi rannikkoalueen keskeisimmistä toimijoista, lainsäädännöstä ja muista ohjauskeinoista sekä rannikkoympäristön tilasta. Arviointi tuo esiin keskeiset haasteet ja niihin parhaiten sopivan keinovalikoiman, ja ohjaa siten strategian kehittämisalueiden ja toimenpiteiden valintaa. Strategiassa näitä rannikon tilaan, toimijoihin ja olemassa olevaan ohjaukseen liittyviä taustalähtökohtia ei tuoda esiin, vaan ne esitetään erillisessä arviointiraportissa.

Strategia kattaa Suomen koko meren rannikon Perämereltä Itäiselle Suomenlahdelle Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Ahvenanmaa on osallistunut rannikkostrategian yhteistyöryhmän työhön, mutta tekee itsehallintoon perustuen omat päätelmänsä rannikkoalueidensa käyttöä ja hoitoa koskien.

Rannikkoalueella tarkoitetaan tässä strategiassa meri- ja maa-alueita rantaviivan molemmin puolin sekä saaristoa rajaamatta aluetta tiukasti. Alueen laajuus merelle tai maalle päin voi vaihdella tarkasteltavan aiheen mukaan. Muualla tehty toimenpide voi ulottaa vaikutuksensa merkittävällä tavalla

rannikkoalueelle. Samalla tavalla niillä, joilla on etuja valvottavanaan rannikkoalueella ja joiden oloihin kulloisellakin toimenpiteellä on vaikutusta, tulisi olla mahdollisuus osallistua rannikkoaluetta koskeviin suunnittelu- ja muihin prosesseihin.

Strategiassa esitetyt keinot pohjautuvat pitkälti jo olemassa oleviin ja suosituksen lähtökohtiin soveltuviin ohjausvälineisiin. Keinoja pyritään hyödyntämään juuri rannikkoalueiden vaatimusten sekä johdonmukaisen ja osallistavan ohjauksen näkökulmasta parhaimmalla tavalla. Erityisesti integroivat ohjausvälineet, kuten alueidenkäytön suunnittelun, ympäristönsuojelun ja alueiden kehittämisen keinot, soveltuvat hyvin rannikkoalueiden yhdenmukaisen käytön ja hoidon tarpeisiin. Lisäksi eri hallintosektoreiden kesken vakiintunut yhteistyö toteuttaa jo osaltaan suosituksen tavoitteita.

Strategian luku 2 kuvaa suosituksen strategisia ja periaatteellisia lähtökohtia. Luku 3 kuvaa Suomen rannikon erityispiirteitä ja käytön ohjausta, jotka ovat oleellisia lähtökohtia suosituksen kansalliselle soveltamiselle. Luvussa 4 tuodaan esiin ne keskeiset ongelmat ja haasteet, joihin strategian kuudes luku vastaa esittämällä kuusi strategista kehittämisaluetta. Kehittämisalueissa esitettyjen tavoitteiden ja keinojen valintaa ohjaa myös rannikkoalueelle työn aikana laadittu visio.

Strategian kehittämisalueiden luku 6.1, Rannikonäkökulman vahvistaminen, käsittelee rannikkoaluetta kokonaisuutena sekä osallistumista ja varautumista tulevaan kehitykseen. Luku 6.2, Elinvoimaisuuden vahvistaminen, esittää keinoja elinmahdollisuuksien kehittämiseen rannikkoalueilla. Luku 6.3, Rannikkoympäristön tilan parantaminen, perustuu pitkälti jo olemassa oleviin, mutta suhteellisen uusiin ohjauskeinoihin rannikkovesien tilan parantamiseksi. Luku 6.4 käsittelee rannikon virkistysmahdollisuuksia, joista suosituksessa kan-

netaan erityistä huolta. Luvussa 6.5, Tiedon saatavuuden parantaminen, korostetaan luotettavien ja riittävien tietojen merkitystä osallistumisen ja toimien oikean suuntaamisen kannalta. Strategian viimeinen kehittämisalue, luku 6.6, pureutuu kansainväliseen yhteistyöhön rannikkonäkökulmasta. Aluemerен ollessa kyseessä on reunavaltioiden yhteistyö välttämätöntä elinympäristön laadusta ja turvallisuudesta huolehtimiseksi sekä merialueen käytön yhteensovittamiseksi.

Kaikkiin strategiassa esitettyihin kehittämisalueisiin sisältyy läpäisyperiaatteella ekosysteemilähestymistavan edistäminen, rannikon luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriympäristön säilyttäminen, osallistuminen ja hallinnon toimien johdonmukaisuuden lisääminen. Lisäksi strategiaa laadittaessa on otettu huomioon kaupunki- ja maaseutumaisten rannikkoalueiden erilaisuus sekä rannikon fyysinen erilaisuus eri osissa Suomea. Rannikkoalueiden erilaisuudesta johtuen kansallista strategiaa on tarkoituksenmukaista soveltaa alueittain, ja laatia alueelliset strategiat ja toimenpideohjelmat.

2 Lähtökohtana rannikkoalueiden yhdenntetyn käytön ja hoidon suositus

2.1

Suosituksen tausta

Huoli Euroopan rannikoiden tilasta sekä niiden kestävän käytön ja hoidon edellytyksistä johti komission käynnistämään yhdenntetyn käytön ja hoidon esittelyohjelman sekä vuonna 2000 antamaan tiedonannon rannikkoalueen yhdenntetyn käytön ja hoidon eurooppalaisesta strategiasta (KOM/2000/547). Vuonna 2002 Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat rannikkoalueiden yhdenntetyn käytön ja hoidon toteuttamisesta suosituksen (413/2002/EY), jossa linjataan rannikkoalueiden käytön ohjausta ja sen kehittämistarpeita. Euroopan rannikkoalueiden haasteina nähdään erityisesti meri- ja rannikkoalueiden käytön kasvu ja ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautuminen. Ongelmiksi on koettu riittämättömät tiedot rannikon tilasta ja ihmisen toiminnan vaikutuksista, hallinnon eri tasojen ja alojen yhteensovittamisen vaikeudet sekä eri toimijoiden osallistumisen riittämättömyys.

Euroopan unionin kuudennessa ympäristöä koskevassa toimintaohjelmassa kannustetaan yhtenäiseen strategiseen lähestymistapaan, jonka olisi erityisesti edistettävä maa- ja merialueiden kestävää käyttöä ja hallintoa. Rannikkoalueiden osalta tämä on merkinnyt yhdenntetyn käytön ja hoidon kehittämistä. Jotta valtioiden rajat ylittävät ongelmat voitaisiin ratkaista, on EU:n mukaan tarpeellista varmistaa johdonmukainen toiminta aluemerien ja koko Euroopan tasolla. Strategiseman lähestymistavan rannikkoalueen käyttöön katsotaan vähentävän intressiristiriitoja, tarjoavan synergiaetuja, kannustavan kaikkien tahojen osallistumiseen sekä parantavan kokonaiskuvaa

rannikkoalueen tilasta ja toimintojen vaikutuksista. Euroopan komission mukaan yhdenntetyillä käytön ja hoidon toimenpiteillä voidaan paitsi parantaa rannikkoympäristön laatua myös saavuttaa konkreettista sosioekonomista hyötyä. Yhdenntämistävoite koskee varsinaisen rannikkoalueita koskevan sääntelyn ohella myös muuta asiaan liittyvää EU-lainsäädäntöä, kuten kehittymässä olevaa meripoliittikkaa, vesiensuojelua ja vesienhoidon suunnittelua, paikkatietojen yhtenäistämistä sekä ympäristövaikutusten arviointia ja osallistumissäännöksiä.

EU:n rannikkoalueita koskevat toimet ovat osaltaan vastaus kansainvälisten sopimusten velvoitteisiin. Näitä ovat muun muassa biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus meri- ja rannikkoalueiden biodiversiteetistä (Jakartan mandaatti), YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön vastuuntuntoista kalastusta koskevat menettelyohjeet sekä Itämeren merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus. YK:n ympäristöstä ja kehityksestä annetun julistuksen ohella tärkeä on myös Riossa vuonna 1992 hyväksytty Agenda 21 -toimintaohjelma, jossa rannikkovaltioita kehoitetaan edistämään meri- ja rannikkoalueiden kestävän kehittämisen mekanismeja ns. integroidun lähestymistavan avulla.

Strateginen lähestymistapa ja yhdenntyn käytön ja hoidon periaatteet

Rannikkoalueiden yhdenntyn käytön ja hoidon suosituksen mukaan kansallisesti laadittavissa strategioissa tulisi soveltaa suosituksessa määritettyjä periaatteita ja lähestymistapoja. Suosituksen mukaan toimintaa tulisi rannikkoalueilla käsitellä laaja-alaisesti, strategisesti ja alueellisesti. Rannikkoalueiden kestävän ja yhdenntyn kehittämisen katsotaan edellyttävän pitkän aikavälin suunnittelua, jossa alueiden käytön ja erilaisten toimintojen vaihtoehdot sekä alueen luonnonolot voidaan ottaa kokonaisvaltaisesti ja tasapainoisesti huomioon. Varautuminen ennakolta muun muassa ilmastomuutoksen vaikutuksiin ja tulevaan kehitykseen nousee keskeiseen asemaan.

Suosituksen mukainen strateginen näkökulma rakentuu pitkälti ns. ekosysteemilähestymistavan varaan. Ekosysteemilähestymistapa, sen periaatteet ja toimintaohjeet on määritelty biologista monimuotoisuutta koskevan YK:n yleissopimuksen toteutuksen yhteydessä vuosina 1995–2004. Lähestymistapa painottaa ekosysteemien rakenteen ja toiminnan säilyttämistä ihmisille ja luonnolle tärkeiden ekosysteemipalveluiden turvaamiseksi. Ekosysteemien toiminta tulisi nähdä perustana rannikkoalueiden käytön ja hoidon toimille. Tämä merkitsee rannikkoalueiden ja niiden luonnon prosessien ymmärtämistä sekä ihmisen toimien sovittamista näiden prosessien ja ekologisen kantokyvyn mukaan. Ekosysteemien hoitomenetelmiä olisi tärkeää kehittää joustavampaan suuntaan. Viime kädessä tavoitteena on johdonmukaisen ja tehokkaan hallinnon sekä paremman tiedon myötä saavutettava tasapainoinen ympäristöllinen, taloudellinen ja sosiaalinen kehitys. Ekosysteemilähestymistavan mukaisessa rannikoiden toiminnan suunnittelussa myös tulevaisuuden epävarmuudet tulee ottaa huomioon.

Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus rannikkoalueiden yhdenntyn käytön ja hoidon toteuttamisesta Euroopassa asettaa rannikkoalueiden käytölle ja hoidolle kahdeksan periaatetta. Suosituksessa jäsenvaltioita kehoitetaan omaksumaan yhdenntyn käytön ja hoidon periaatteet ja edistämään niitä kansallisissa strategioissa.

Suosituksen luku II: rannikkoalueiden yhdenntyn käytön ja hoidon periaatteet

”Rannikkoalueiden käyttö ja hoito perustuvat ennen kaikkea seuraaviin seikkoihin:

laaja-alainen näkökulma, jossa otetaan huomioon luonnon järjestelmien ja rannikkoalueisiin vaikuttavan ihmisen toiminnan keskinäinen riippuvuus ja niiden erilaisuus;

pitkän aikavälin näkökulma, jossa otetaan huomioon ennalta varautumisen periaate ja nykyisten ja tulevien sukupolvien tarpeet;

helposti mukautuva käyttö ja hoito vaihtehtaisena prosessina, joka helpottaa sopeutumista ongelmien syntyessä ja tiedon lisääntyessä. Tämä edellyttää luotettavaa tietoa rannikkoalueiden kehityksestä;

rannikkoalueiden paikalliset erityispiirteet ja huomattava monimuotoisuus, mikä antaa mahdollisuuden vastata käytännön tarpeisiin erityisratkaisuin ja joustavin toimenpitein;

toimiminen luonnon prosessien kanssa samansuuntaisesti ja ekosysteemien kantokyvyn kunnioittaminen, mikä tekee ihmisen toiminnasta ympäristöystävällisempää, sosiaalisesti vastuullisempää ja taloudellisesti järkevämpää pitkällä aikavälillä;

kaikkien asianomaisten osapuolten kytkeminen käyttöä ja hoitoa koskevaan prosessiin;

toimivaltaisten hallinnonelinien tarjoama tuki ja osallistuminen kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla luomalla tai pitämällä yllä asianmukaisia yhteyksiä niiden välillä nykyisten politiikkojen yhteensovittamisen parantamiseksi;

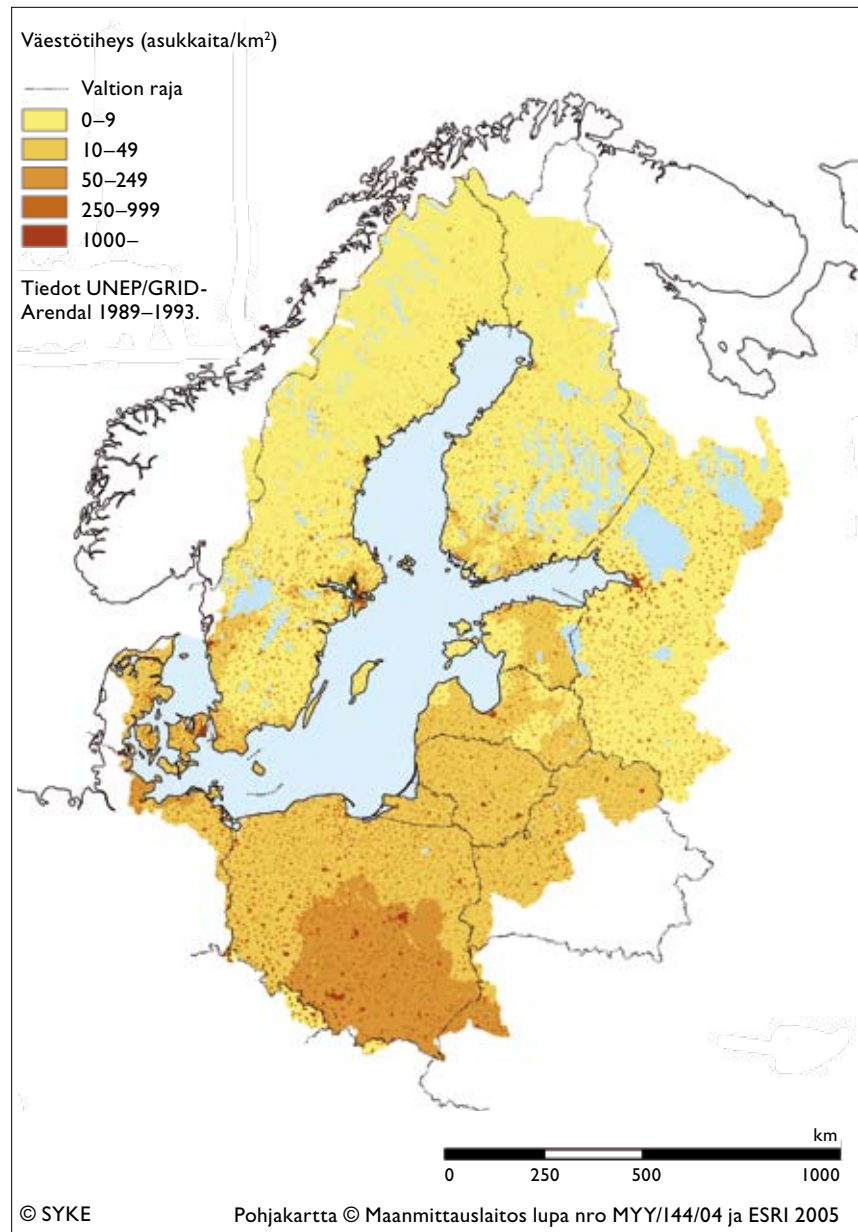
sellaisten välineiden yhdisteleminen, jotka on suunniteltu helpottamaan alakohtaisten politiikkojen tavoitteiden, suunnittelun sekä käytön ja hoidon keskinäistä johdonmukaisuutta.”

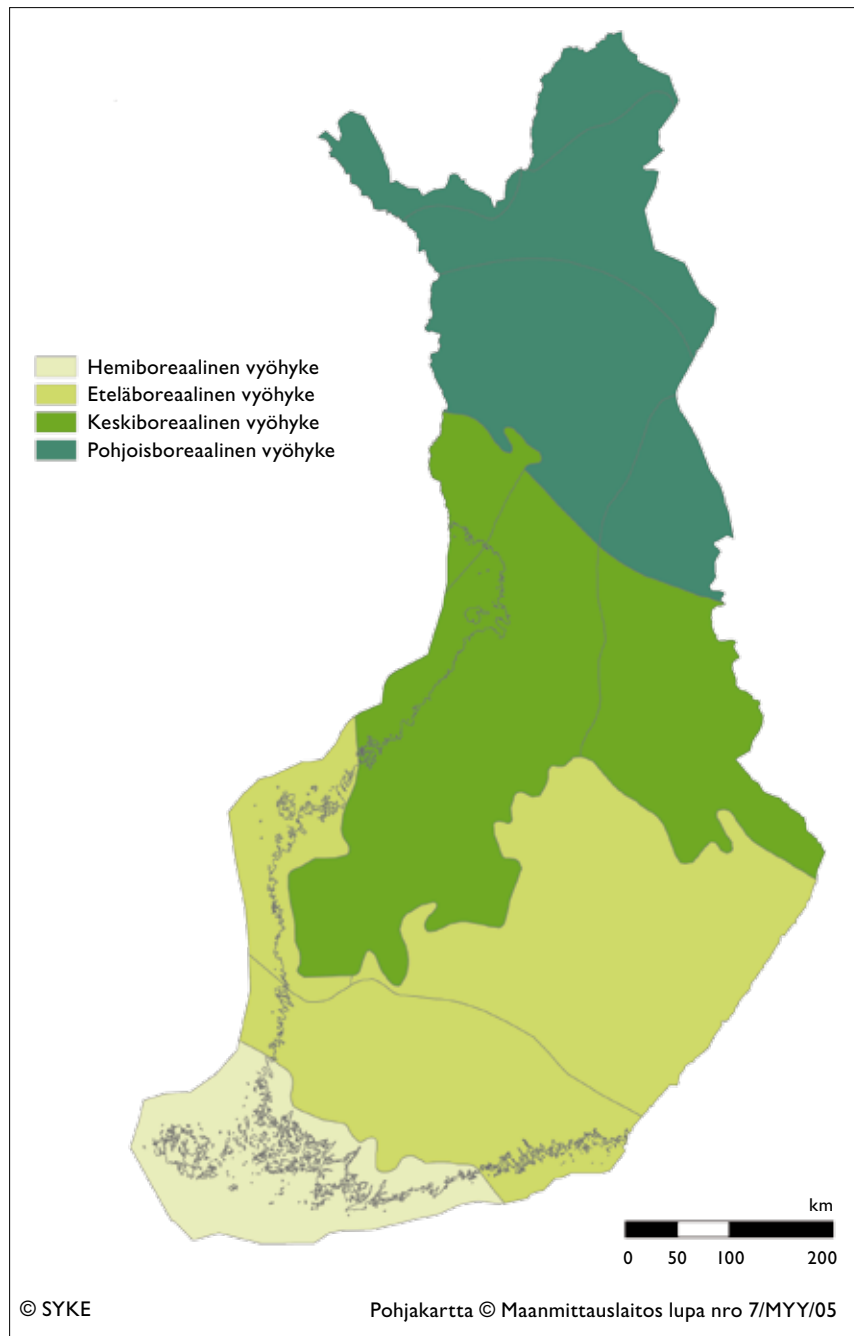
3 Suomen rannikon erityispiirteet

Itämeri erityispiirteinen, pohjoinen ilmasto ja maankohoamisilmiö vaikuttavat Suomen rannikkoon ja antavat sen käytön ja hoidon ohjaukselle aivan erilaiset lähtökohdat Atlantin tai Välimeren rannikoihin nähden. Itämeri on matala ja vähäsuolainen murtovesiallas, jossa veden vaihtuvuus ja virtaukset ovat heikkoja. Valuma-alue on neljä kertaa allasta laajempi, ja sillä asuu noin 85 miljoonaa ihmistä, joten maaperän ja jokien aiheuttama kuormitus rasittaa Itämerä erityisen paljon.

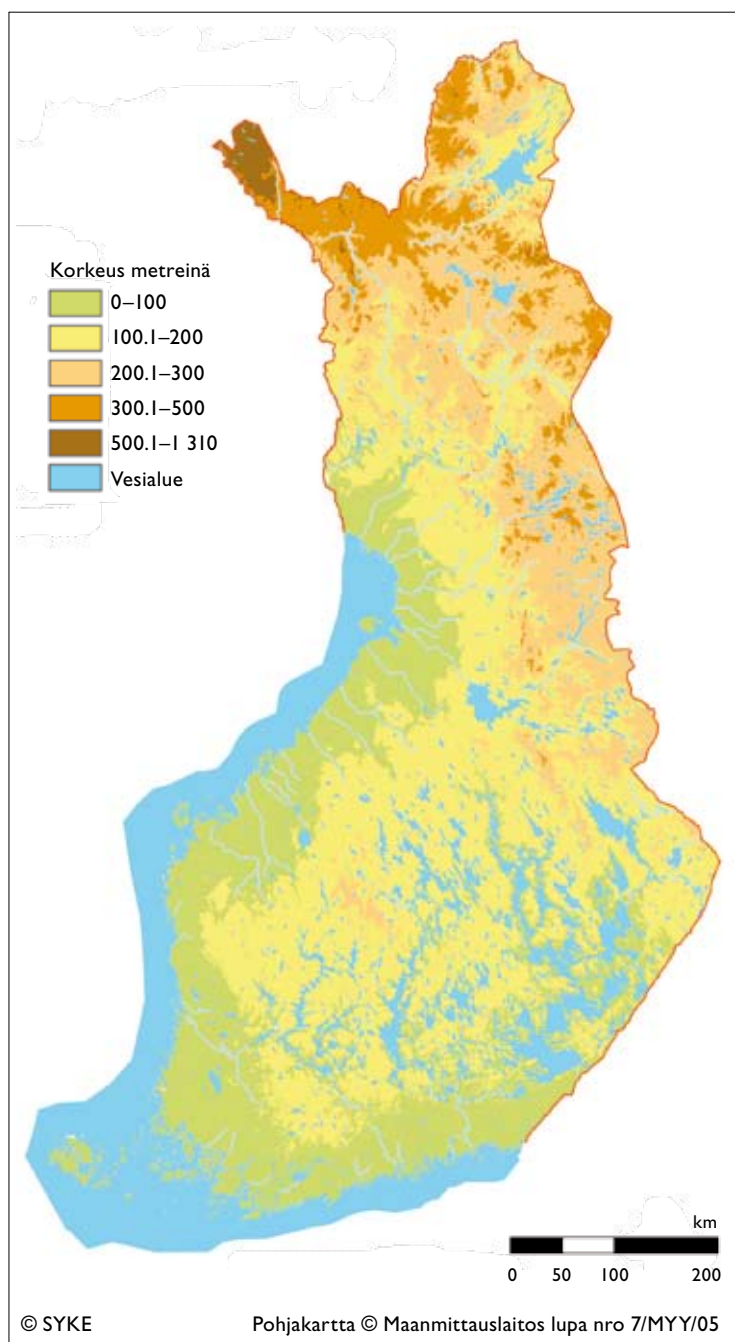
Talvisin Suomen rannikkoalueet jäätyvät lähes kokonaan, mikä vaikuttaa vesialueen ekosysteemien toimintaan ja asettaa suuria vaatimuksia myös merenkululle.

Väestötiheys Itämeren valuma-alueella. Valuma-alueen pohjoisosat ovat harvaan asuttuja, eteläosat puolestaan tiheään asuttuja teollisuuden ja maanviljelyn alueita.

Suomen metsäkasvillisuusvyöhykkeet. Sääolot ja kasvillisuus ovat erilaisia maan pohjois- ja eteläosissa. Rannikon metsäkasvillisuusvyöhykkeet vaihtelevat lounaisen Suomen eteläborealisesta Perämeren rannikon keskiboreaaliseen vyöhykkeeseen.

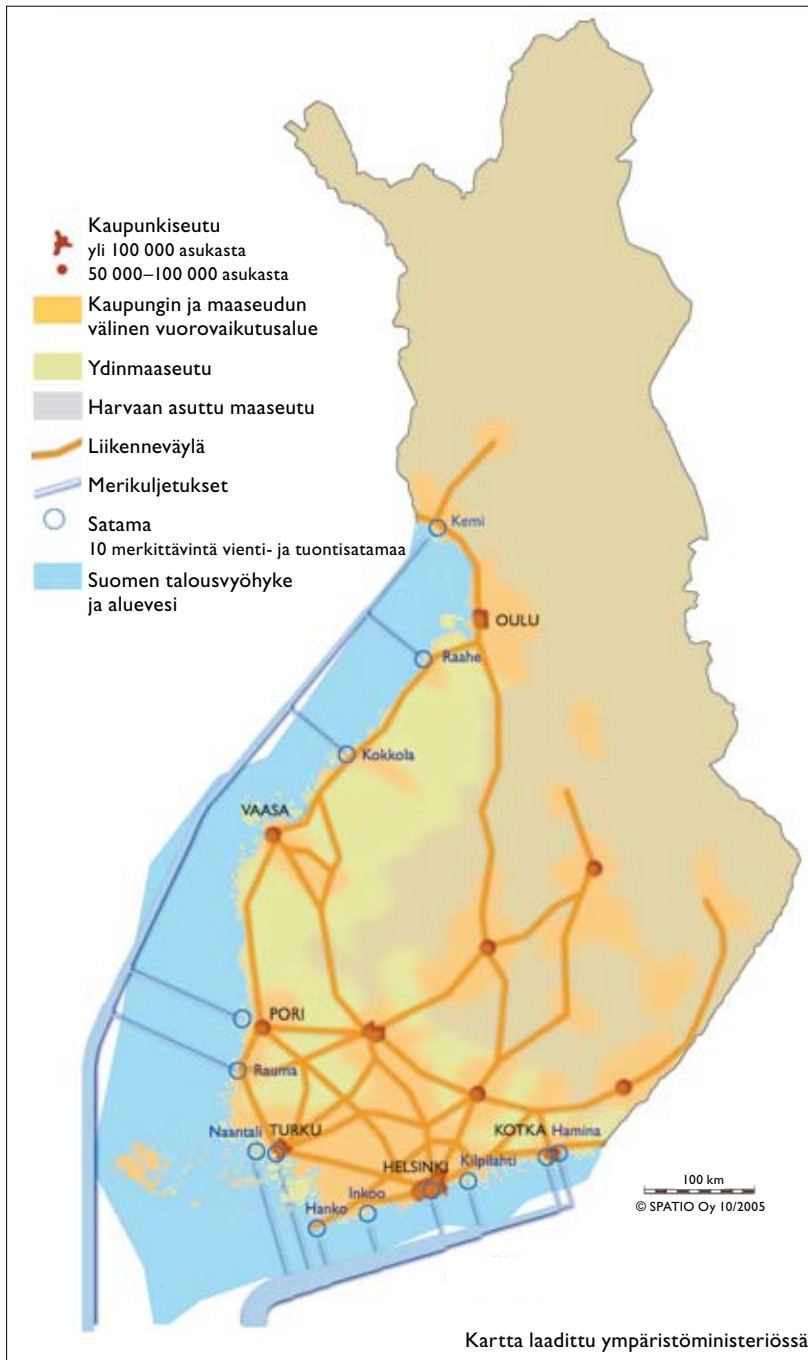

Suomen korkeussuhteet.
Korkeussuhteet kertovat Suomen
rannikon alavuudesta.

Pääosa Suomen maa-alasta on alle 200 metrin korkeudella merenpinnasta, ja koko rannikko on hyvin alavaa jäädessä alle 100 metrin korkeuteen merenpinnasta. Mannerjäätikön vetäytymisestä alkaneen maankohoamisen johdosta maan pinta kohoaa ja kallistuu siten, että Suomen etelärannikolla nousu on noin 2 millimetriä vuodessa ja Merenkurkun ympäristössä noin 8 millimetriä vuodessa. Pohjanlahdella satamat ja kaupungit jäävät vähitellen sisämaahan ja rannikkovedet mataloituvat.

Maankohoamisen seurauksena rantaviiva siirtyy ulommaksi. Kareja, luotoja ja saaria paljastuu merestä, merenlahdet kasvavat umpeen tai kuroutuvat lammiksi ja järviksi, ja kasvillisuusvyöhykkeet kehittyvät sen mukaisesti. Esimerkiksi Pohjanlahden rannikon kasvillisuudelle on ominaista verrattain nopea sukkessio, kun kasvillisuusvyöhykkeet maan kohotessa siirtyvät ja kehittyvät. Aluksi merestä kohoavan maan valtaavat erilaiset pioneerilajit. Vähitellen sisämaahan päin siirryttäessä kasvillisuus runsastuu ja muuttuu pensaikosta metsäksi.

Tyypillistä Suomen rannikolle on rantaviivan vaihtelevuus. Lahdet, niemet ja saaret muodostavat rannikkovyöhykkeen, jonka leveys vaihtelee huomattavasti maan eri osissa. Suomessa on kymmenenneksi eniten meren rantaviivaa maailman kaikista maista, ja peräti 85 % rantaviivasta on saaria. Suomen 90 000 saaresta puolet sijaitsee rannikolla. Vaikka rannikon suora pituus onkin vain noin 1 100 kilometriä, niemet, lahdet ja saaret mukaan luettuna se kasvaa yhteensä noin 46 000 kilometriin. Rannikkovyöhyke on levein Saaristomerellä ja kapein Selkämeren saarettomalla rannikolla. Myös Suomenlahdella, lukuun ottamatta Helsingin edustaa, avomeren ja mantereiden välissä on laaja saaristo. Merenkurkun rannikko muistuttaa rikkonaisuudessaan Saaristomerta, mutta rannikkovyöhyke on kapeampi ja korkeuserot ovat pienempiä.

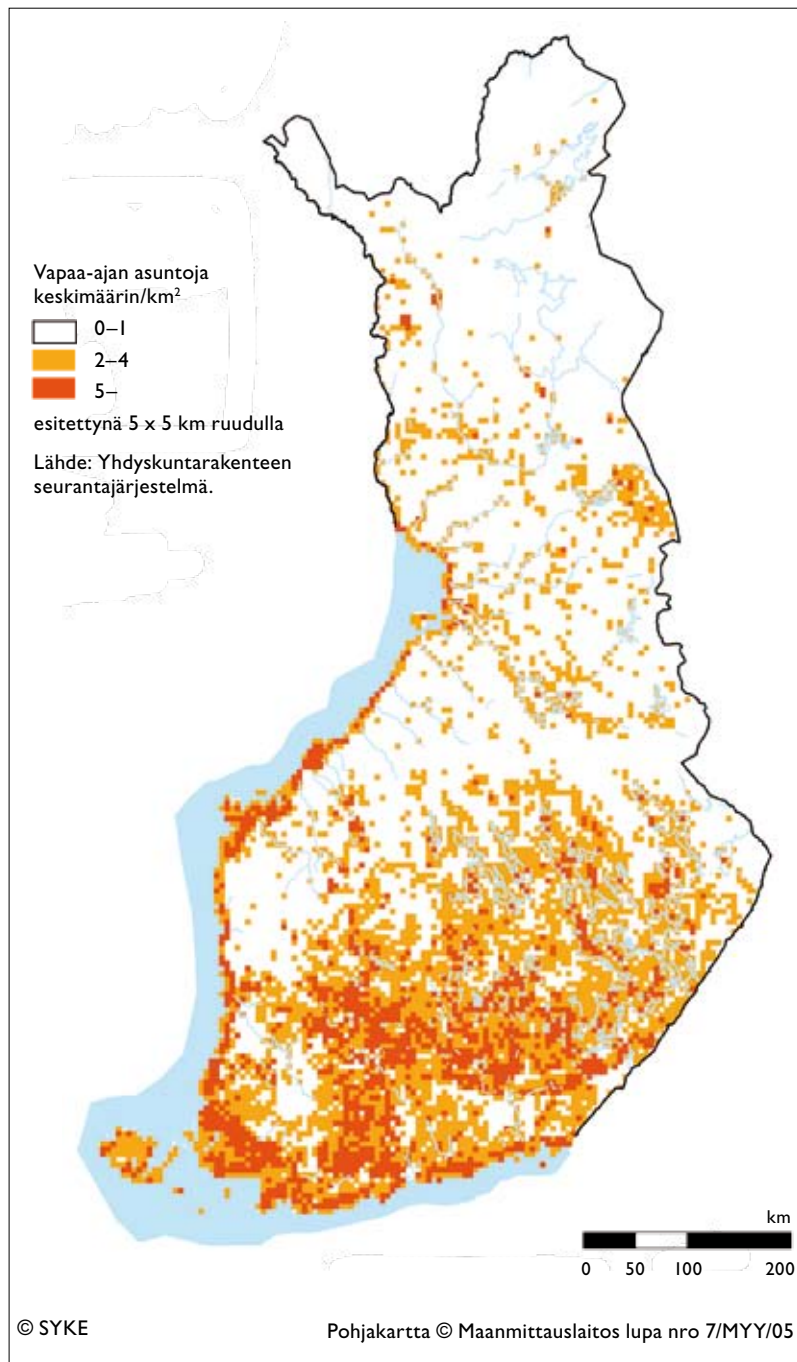

Suomessa asutus painottuu eteläiseen Suomeen ja myös Länsi-Suomeen erityisesti rannikolle ja vesistöjen varsille. Näille alueille keskittyy myös pääosa elinkeinotoiminnasta ja työpaikoista, Suomen suurimmat kaupungit ja vilkkaimmin liikennöidyt väylät. Suomenlahteen rajoituvalla pääkaupunkiseudulla asui vuoden 2004 lopussa lähes miljoona asukasta. Muita rannikon suuria väestökeskittymiä ovat Turku, Oulu, Pori, Vaasa ja Kotka. Kotkaa ja Poria lukuun ottamatta kaikkien edellä mainittujen kaupunkien väestön määrä on lisääntynyt viimeisen 25 vuoden aikana, ja etenkin suurimpia kaupunkeja ympäröivien kuntien väestön määrä on kasvanut. Rannikkoalueilla on myös merkittävä maanpuolustuksellinen rooli.

Suomessa merenkulun ja satamien merkitys on huomattava. Suomen ulkomaankaupan kuljetuksista jopa 80 % tapahtuu meriteitse rautatiekuljetusten jäädessä 13 %:iin ja maanteitse tehtävien kuljetusten 7 %:iin. Merikuljetukset Suomen ja ulkomaiden välillä ovat edelleen lisääntyneet ja kehitys lienee samansuuntaista myös tulevaisuudessa. Suomen ja ulkomaiden välisen meriliikenteen skenaarioksi vuodelle 2020 on esitetty 120 miljoonaa tonnia/vuosi, kun se vuonna 2004 oli noin 95 miljoonaa tonnia.

Suomen rannikkoalueen käyttö.

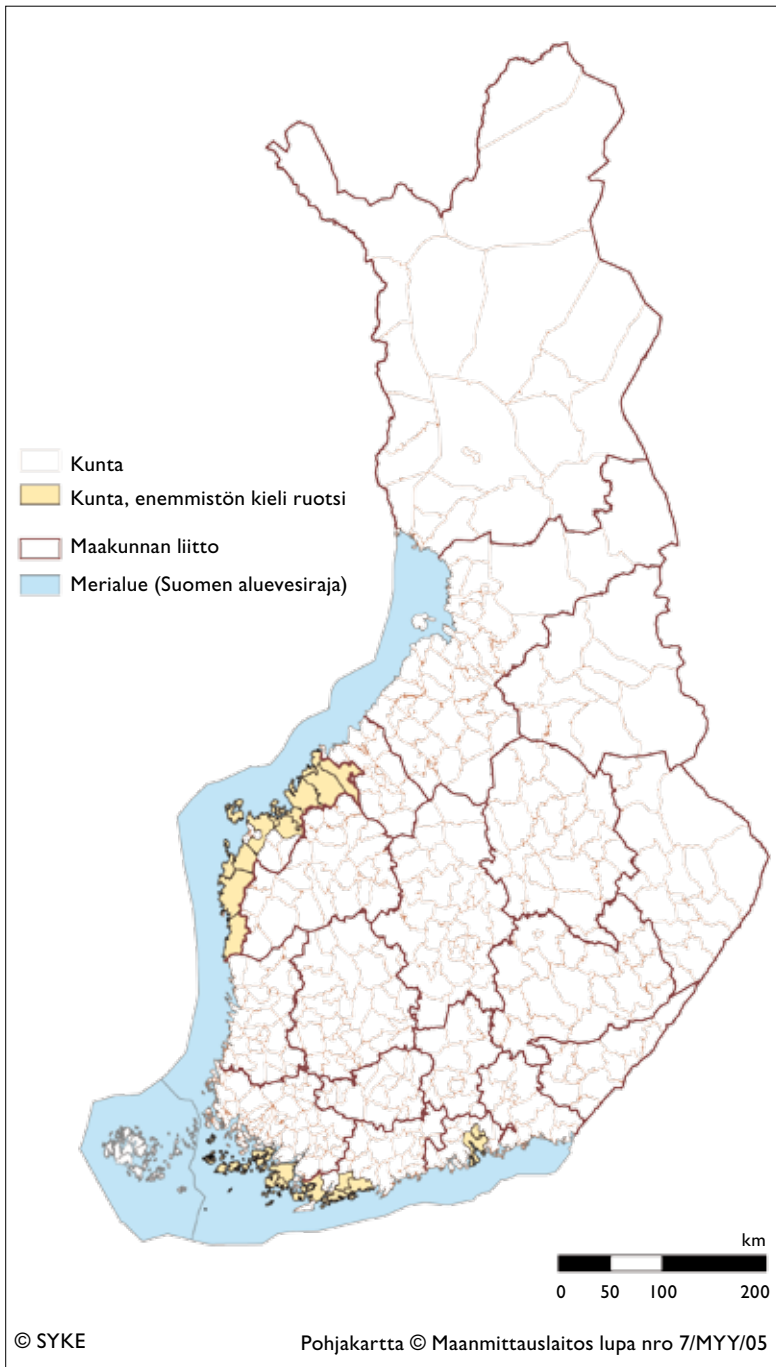
Rannikolla on Suomelle keskeinen merkitys sillä suurimmat kaupunkiseudut, satamat ja liikennöidymät väylät painottuvat Etelä- ja Länsi-Suomen rannikkoalueille. Kartan liikenneväylillä liikennemäärät olivat vuonna 2002 yli 8000 ajoneuvoa vuorokaudessa ja raskaan liikenteen määrä yli 600 ajoneuvoa vuorokaudessa. Myös rautatieliikenne näillä osuuksilla oli vilkkainta. Meriteitse tapahtuva vienti oli vuonna 2003 yhteensä noin 42 miljoonaa tonnia ja tuonti 52 miljoonaa tonnia.

Vapaa-ajan asunnot Suomessa 2004.
Rannikko ja sisävesistöt ovat suosittuja vapaa-ajanviettoalueita.

Suomalaisen elämänmuodon erityispiirre on vapaa-ajan asuminen. Vapaa-ajan asuntoja on yhteensä noin 470 000, joista noin viidesosa sijaitsee meren rannikolla ja saarissa. Rannikkokunnissa oli vuonna 2004 yhteensä 112 688 vapaa-ajan asuntoa ja vuosittain rakennetaan satoja uusia vapaa-ajan asuntoja. Asuminen ja etätyö vapaa-ajan asunnoilla lisääntyvät. Vapaa-ajan asumisen ohella veneily, virkistyskalastus, metsästys, luontoharrastus ja matkailu tekevät rannikkoalueesta koko maan kannalta merkittävän virkistyskäyttöalueen.

Vesi- ja ranta-alueiden omistus on Suomessa tyypillisesti yksityistä. Suomen aluevedet ovat Metsähallituksen hoidossa olevia yleisiä vesialueita ja kuuluvat valtion omistukseen. Jokamiehen oikeudet kuitenkin mahdollistavat toisen maalla ja vesillä liikkumisen. Tällä on harvaanasutussa ja runsasvesistöisessä maassa tärkeä merkitys.

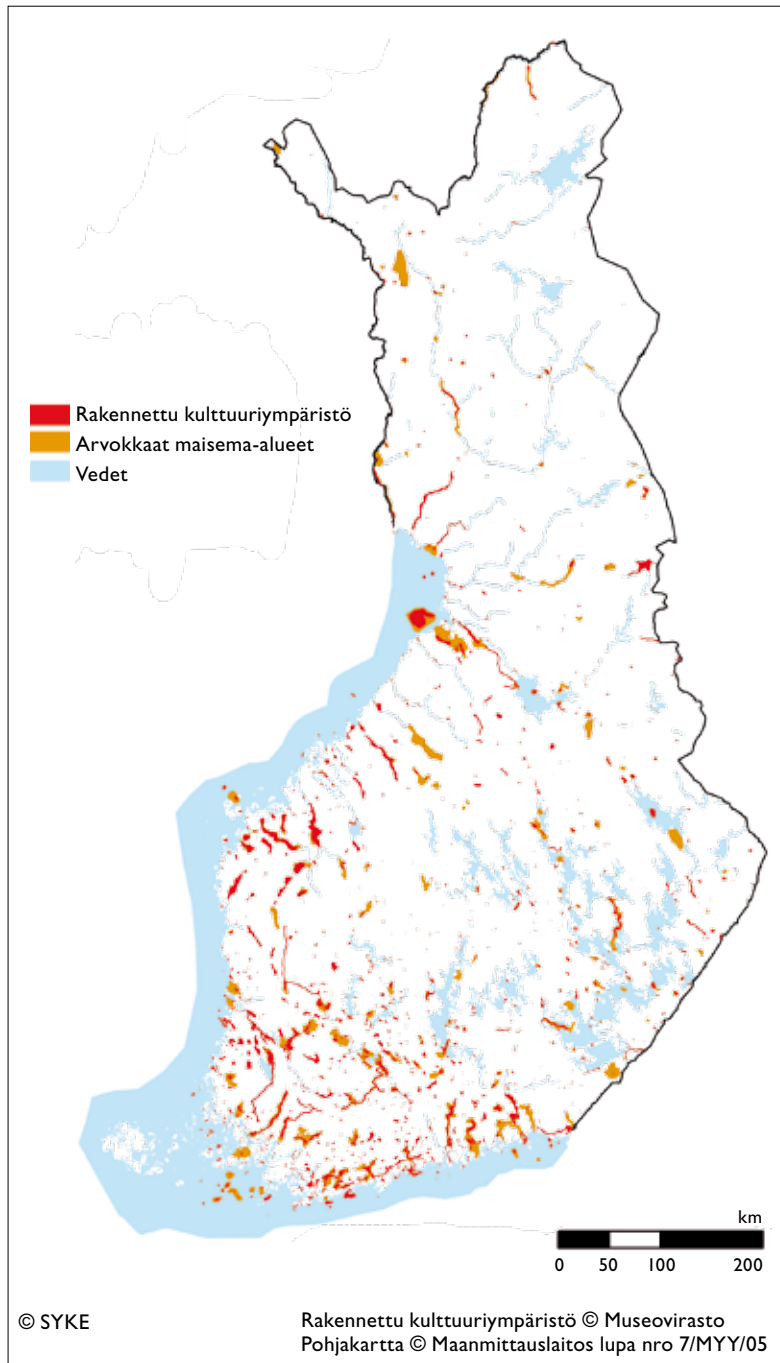

Kunnat ja maakuntien liitot. Meren rannikon kunnista suurin osa on pinta-alaltaan ja väestömäärältään pieniä.

Suomessa on vahva paikallishallinto. Kunnat vastaavat itsenäisesti asukkaidensa palveluiden järjestämisestä ja muun muassa kaavoituksesta. Samalla kun rannikon isojen kaupunkien ja niitä ympäröivien kuntien väkiluku on kasvanut, yli puolet rannikkokunnista on kuitenkin menettänyt väestöään viime vuosikymmenten aikana. Saaristokunnissa väkiluvun ennakoitaan vähenevän edelleenkin noin 10 % vuoteen 2020 mennessä. Asuin- ja työmahdollisuuksien ylläpitämiseksi tietyt saaristokunnat ja saaristo-osakunnat ovat oikeutettuja korotettuihin aluepoliittisiin tukiin.

Kuntien muodostamat maakuntien liitot toimivat alueensa aluekehitysviranomaisina ja vastaavat maakuntakaavoituksesta. Rannikkoa käsittäviä maakuntia on Manner-Suomessa yhdeksän: Kymenlaakso, Itä-Uusimaa, Uusimaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi.

Rannikon erityispiirre on kaksikielisyys, sillä ruotsinkielistä äidinkielenään puhuvien enemmistö asuu rannikkoseuduilla. Tämä asettaa haasteita muun muassa palveluiden tarjoamiselle omalla äidinkielellä ja ruotsinkielisen kulttuurin ylläpitämiselle.

Valtakunnallisesti merkittävät
kulttuurihistorialliset ympäristöt
ja arvokkaat maisema-alueet.

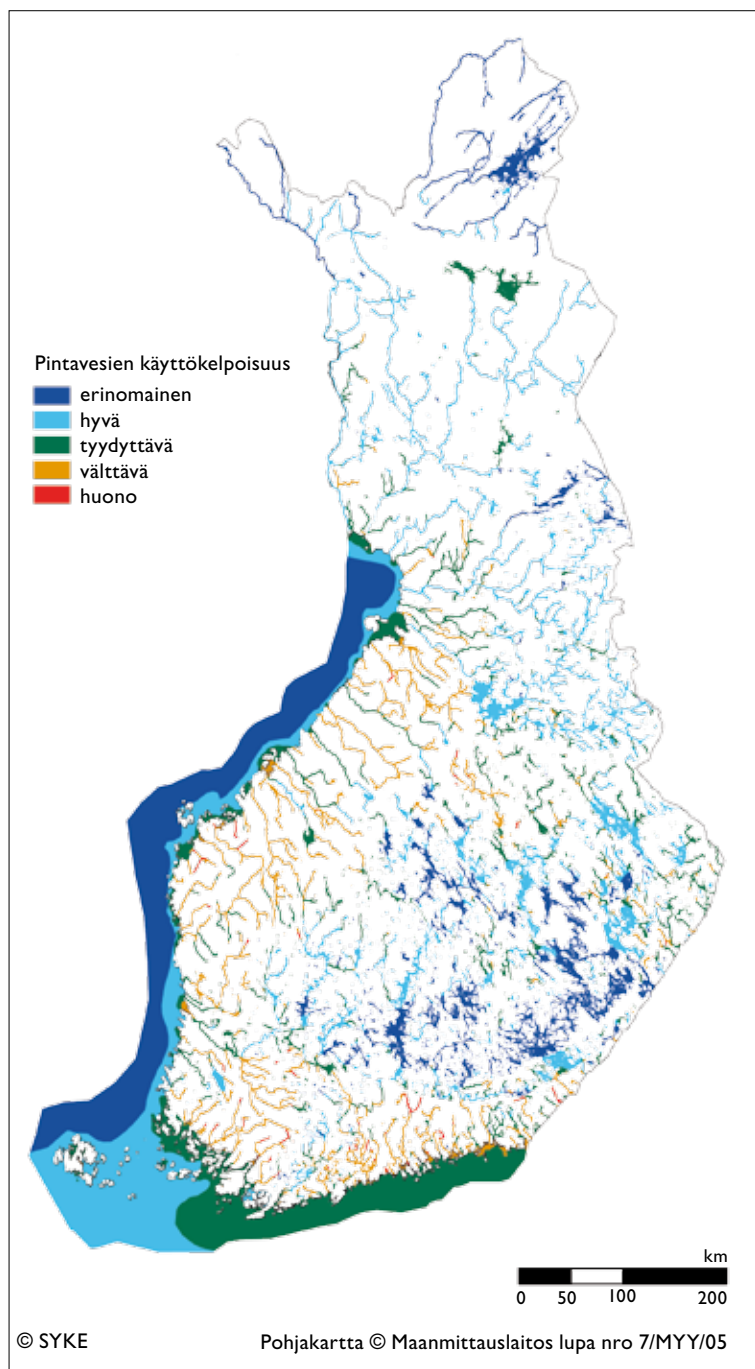
Rannikon kulttuuriperintö on vahva. Suotuisten viljely- ja kalastusolosuhteiden, purjehduksen sekä kaupankäynnin ansiosta rannikko vaurastui jo varhain. Hyvien maa- ja vesireittien yhteyteen rakennettiin kirkkoja, linnoja, kartanoita, ruukkeja sekä puolustusrakenteita, joita rajan liikkumisen myötä rakensivat vuoroin ruotsalaiset vuoroin venäläiset. Rannikon asutuksen varhainen kehitys loi omaleimaista, luontoon ja elinkeinoihin perustuvaa saaristolaiskulttuuria. Maisema muokkautui pienipiirteisen, monipuolisen maanviljelyn ja karjan laiduntamisen ansiosta avoimeksi sekä kasvillisuus ja eläimistö monimuotoiseksi. Valtakunnallisesti arvokkaista kulttuuriympäristökohteista ja maisema-alueista suuri osa sijaitsee rannikolla ja sen jokilaaksoissa. Rannikkokulttuurin arvosta kertoo osaltaan Vanhan Rauman ja Suomenlinnan valinta maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta laaditun yleissopimuksen mukaisiksi maailmanperintökohteiksi. Myös runsas vedenalainen kulttuuriperintö on säilynyt hyvin veden kylmyyden ja vähäisen suolapitoisuuden ansiosta.

Rannikkokuntien alueilla
sijaitsevat luonnonsuojelualueet
ja Natura 2000 -alueet.

Rannikko on eliöstön monimuotoisuuden kannalta tärkeä elinympäristö. Se tarjoaa useille lajeille pääasiallisen lisääntymisympäristön, mutta myös kasvu-, ruokailu- ja suojapaikan. Lajien levinneisyyden kannalta Itämerelle tyypillinen suolaisuuden vaihtelu on merkittävä tekijä.

Suomen rannikolla on Perämeren pohjukasta Suomenlahden itäisiin osiin ulottuva kattava suojelualueiden ja Natura 2000 -alueiden verkosto. Suojeluohjelmista rannikon kannalta merkittävimpiä ovat rantojen- ja lintuvesiensuojeluohjelmat sekä kansallis- ja luonnonpuistojen kehittämisohjelman mukaiset Perämeren, Saaristomeren, Tammisaaren ja Itäisen Suomenlahden kansallispuistot. EU:n Natura-sääntely luonto- ja lintudirektiivien myötä on tuonut suojeluun mukaan systemaattisen luontotyyppien ja lajien suojelun näkökulman. Natura 2000 -verkoston merellä ja rannikolla sijaitsevista suojelualueista 20 on ilmoitettu Itämeren suojelusopimukselle Itämeren erityissuojelualueiksi eli BSPA-alueiksi.

Järvien, jokien ja merialueen vedenlaatu 2000–2003. Vesien yleinen käyttökelpoisuusluokitus kuvaa vesien keskimääräistä veden laatua sekä soveltuvuutta vedenhankintaan, kalavesiksi ja virkistyskäyttöön. Laatuluokka määräytyy vesistön luontaisen veden laadun ja ihmisen toiminnan vaikutuksien mukaan.

Veden laatu Suomenlahdella ja huomattavalla osalla Saaristomeren sisäsaaristoa on luokiteltu käyttökelpoisuudeltaan tyydyttäväksi. Muilta osilta Saaristomeren veden laatu on luokiteltu hyväksi, mikä merialueilla osoittaa luonnontilaista suurempaa rehevyyttä. Suurten yhdyskuntien ja teollisuuspaikkakuntien edustoilla on rannikkovesissä myös välttävän käyttökelpoisuuden alueita. Laadultaan tyydyttävää vesi on muun muassa Tornion, Kemin, Oulun, Raahen, Kokkolan ja Porin/Kokemäenjoen edustalla. Selkä- ja Perämeren rannikolla tyydyttäväksi tai tätä huonommaksi luokitellut vesialueet ovat pinta-alaltaan vähäisempiä kuin Suomenlahdella ja Saaristomerellä. Hyvän luokan alue Selkä- ja Perämeren rannikon läheisimmillä vesillä on kapeahko. Uloimpien osien veden laatu on luokiteltu erinomaiseksi.

Vesipuitedirektiivin 5 artiklan mukainen raportointi maalikuussa 2005.

Vesienhoitoalueet:

1. Vuoksen vesienhoitoalue
2. Kymijoen–Suomenlahden vesienhoitoalue
3. Kokemäenjoen–Saaristomeren–Selkämeren vesienhoitoalue
4. Oulujoen–Iijoen vesienhoitoalue
5. Kemijoen vesienhoitoalue
6. Tornionjoen kansainvälisen vesienhoitoalueen Suomen osuus
7. Teno-, Näätämö- ja Paatsjoen kansainvälisen vesienhoitoalueen Suomen osuus
8. Ahvenanmaa

Joet

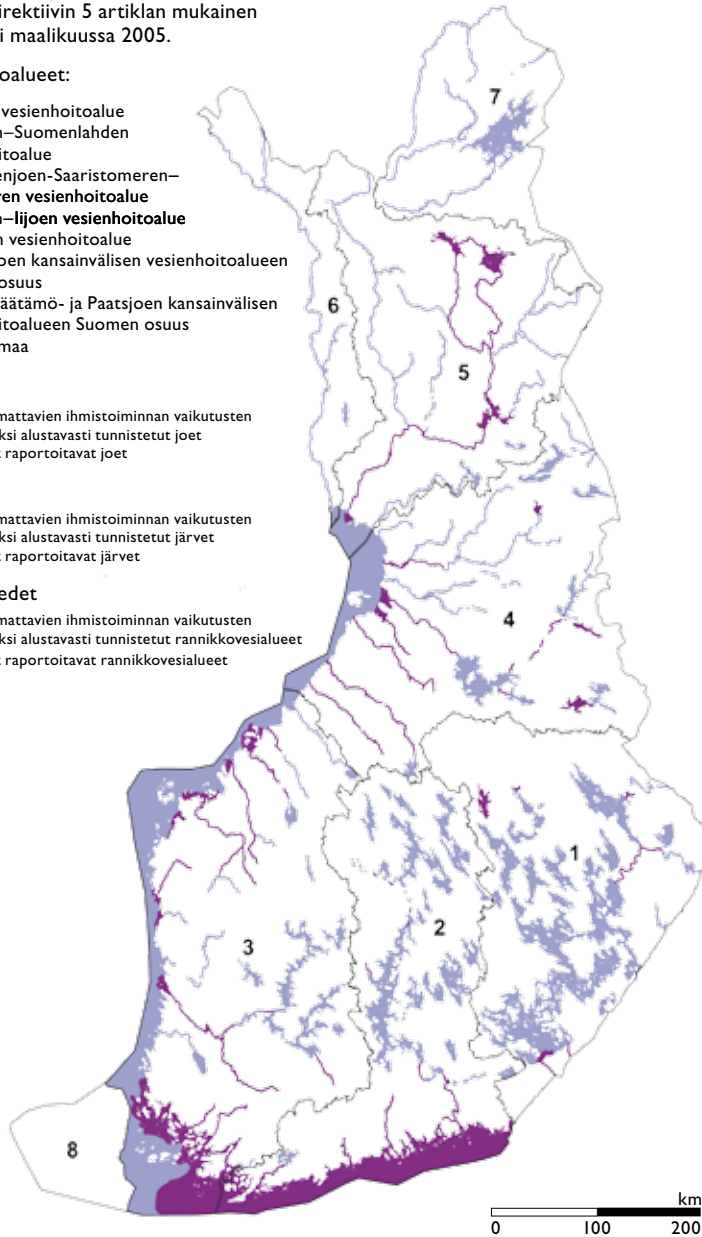
- Huomattavien ihmistoiminnan vaikutusten alaisiksi alustavasti tunnistetut joet
- Muut raportoitavat joet

Järvet

- Huomattavien ihmistoiminnan vaikutusten alaisiksi alustavasti tunnistetut järvet
- Muut raportoitavat järvet

Rannikkovedet

- Huomattavien ihmistoiminnan vaikutusten alaisiksi alustavasti tunnistetut rannikkovesialueet
- Muut raportoitavat rannikkovesialueet

© SYKE rantaviiva-aineisto: © Maanmittauslaitos lupa nro 7/MYY/05
SYKE/GEO 9.3.2005

Suuri osa Suomen rannikkovesistä on alustavasti tunnistettu huomattavien ihmistoiminnan vaikutusten alaiseksi. Arviot ihmistoiminnan vaikutuksista rannikkovesiin täsmentyvät vuosina 2006–2009, jolloin vesien tyypittelyn sekä ekologisen ja kemiallisen tilan arviointimenettelyt valmistuvat.

Huomattavien ihmistoiminnan vaikutusten alaisiksi alustavasti tunnistetut pintavedet.

4 Rannikkoalueiden käytön ja hoidon haasteita

Suojelutoimista huolimatta Suomen rannikkovesien tila on kehittynyt huonompaan suuntaan. Pisimmälle rehevöityminen on edennyt Suomenlahdella ja Saaristomerellä. Liiallisesta ravinnekuormituksesta johtuva vesien rehevöityminen on ongelma, jonka hallinta on elintärkeää muun muassa rannikon ekosysteemeille, kalastukselle ja virkistäytymiselle. Vaikka ravinteiden ja haitallisten aineiden päästöjä on saatu kansallisin ja kansainvälisin toimin vähenemään, rannikkovedet ja koko Itämeri elpyvät hitaasti pitkään kestäneen kuormituksen vuoksi.

Rannikkoalueiden käyttö kasvaa ja muuttaa muotoaan. Luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvien elinkeinojen harjoittamistapojen muutokset, rannan ottaminen asuin-, teollisuus- ja satamakäyttöön kasvavilla kaupunkiseuduilla sekä rannan muuttaminen ruoppaamalla ja rakentamalla ovat esimerkkejä rannikon kasvavasta käytöstä. Tämän kaltaisilla maankäyttöön liittyvillä muutoksilla on suuri vaikutus rannikon maisemaan ja luonnon monimuotoisuuteen.

Perinteisten elinkeinojen harjoittamismahdollisuuksien kaventuminen luo haasteita syrjäisten rannikkoalueiden sosiaaliselle ja taloudelliselle kestävyydelle sekä niiden omaleimaisen kulttuuriperinnön säilymiselle ja kehittymiselle. Rannikon kasvavien taajamien ja tiiviin loma-asutuksen alueilla myös luonnon virkistyskäytön tarpeista on syytä huolehtia.

Ilmastomuutoksen vaikutukset tulevat oletettavasti selkeästi esiin juuri rannikkoalueilla. Vaikutusten selvittäminen ja niihin varautuminen on välttämätöntä. Ilmastomuutoksen odotetaan Suomessa nostavan keskimääräistä lämpötilaa, lisäävän sateisuutta etenkin talvisin sekä muuttavan ilmastollisten ääri-ilmiöiden voimakkuutta ja esiin-

tymistiheyttä. Rannikkoalueilla tämä merkinnee lisääntyneitä tulvariskiä, myrskyisyyden lisääntymistä, jääpeitteen ohenemista sekä meriveden lämpötilan ja merenpinnan nousua. Poikkeuksellisilla tilanteilla on selvä vaikutus myös vesistöjen kuormitukseen ja sitä kautta Itämeren tilaan. Jo pienetkin tulvat lisäävät muun muassa peltojen kiintoaineshuuhtoumia. Lisäksi tulvat aiheuttavat riskejä erilaisten kemikaalien ja vaarallisten aineiden huuhtoutumiseen.

Lisääntyvän meriliikenteen ympäristövaikutukset ja onnettomuusriskien kasvu ovat todellisia uhkia rannikkoympäristölle ja koko Itämerelle. Esimerkiksi öljykuljetusten määrä on viime vuosina ollut jatkuvassa kasvussa. Myös puutteelliset tiedot ympäristölle ja ihmiselle haitallisten aineiden ominaisuuksista ja mahdollisesta esiintymisestä ympäristössä pakottavat ennakoivien toimien sijasta reagoimaan esiin tuleviin ongelmiin.

Koska rannikkoalueiden ympäristön tilan ongelmat, rehevöityminen, merialueen kasvavasta käytöstä aiheutuvat riskit ja ilmastomuutoksen vaikutuksiin varautumisen tarve ovat yhteisiä haasteita koko Itämeren rannikkoalueella, on kansainvälisellä ja EU-tason yhteistyöllä Suomen oimien toimien ohella suuri merkitys. Rajat ylittävät ympäristöongelmat, kuten lähialueiden jätevesipäästöt, muodostavat selvän uhan paitsi Suomen myös naapurimaiden rannikkoympäristölle.

Jotta rannikkoalueiden käyttöä ja hoitoa voidaan pitkällä tähtäimellä parantaa, sitä kohtaavat tulevaisuuden uhat on tärkeää tunnistaa. Rannikkoalueita kohtaavat haasteet ja käyttöpaineet edellyttävät nykyistä strategisempaa ja integroivampaa otetta alueen käyttöön. Sektoreiden oman työn ohella tarvitaan yhteistyötä ja yhteensovittamista. Tähän pääsemiseksi tulisi olla käytettävissä eri

hallinnonaloilta yhteismitallisia tietoja rannikko-alueesta. Toimien suunnittelussa ympäristön tarpeiden huomioon ottaminen edellyttää riittäviä ja luotettavia tietoja toimenpiteiden vaikutuksista ja ekosysteemien toiminnasta. Rannikkoa koskevan, eri lähteissä olevan tiedon saatavuuteen ja yhtenäisyyteen liittyy selkeitä kehittämistarpeita, samoin tutkimuksen riittävyteen ja tutkimustiedon soveltamiseen. Luotettava, havainnollinen ja saatavilla oleva tieto on välttämätöntä rannikkoalueen asukkaiden, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyölle ja osallistumiselle.

Rannikkoalueen käytön yhteensovittamisen ja suunnitelmallisuuden parantaminen on tärkeää, sillä se säästää resursseja ja tehostaa toimenpiteiden vaikuttavuutta. Vaikka Suomen olemassa olevat hallintorakenteet ja toimintatavat sinänsä soveltuvat yhdenmukaisen käytön ja hoidon toteuttamiseen, on muun muassa toimien johdonmukaistamisessa ja eri viranomaistoimintojen yhteistyössä edelleen kehitettävää. Hyvistä ohjauskeinoista huolimatta rannikkoympäristön tila ja tulevaisuuden haasteet antavat aiheita lähemmälle tarkastelulle.

5 Suomen rannikkoalueen visio

Rannikko on elinvoimainen alue, jossa on hyvät edellytykset asumiselle, työnteolle, elinkeinotoiminnalle ja virkistäytymiselle. Sen luonto on puhdas ja monimuotoinen. Ihminen vaalii rannikkoalueen ominaispiirteitä ja käyttää sen luonnonvaroja kestäväällä tavalla.

Rannikkostrategian yhteistyöryhmä

6 Strategiset kehittämisalueet

6.1

Rannikonäkökulman vahvistaminen

TAVOITTEET

Rannikkoalue erityispiirteineen tunnistetaan omaksi kokonaisuudekseen.

Käyttö ja hoito on pitkäjänteistä, tavoitteellista ja kokonaisvaltaista.

Eri toimijat ovat sitoutuneita ja motivoituneita yhteisten tavoitteiden toteuttamiseen.

SUUNTAVIIVAT

Rannikko on meren ja maan vaihtumisaikana omaleimainen ja erityinen alue sisämaan tai avomeren olosuhteisiin verrattuna. Suomen rannikkoalueet ovat keskenäänkin hyvin erityyppisiä. Esimerkiksi maankohoamisrannikko jokien tulvariskeineen on luonteeltaan varsin erilainen verrattuna Saaristomeren runsassaariseen rannikkovyöhykkeeseen. Meri- ja maa-alueiden välisestä vuorovaikutuksesta ja rannikolla tapahtuvien toimien monipuolisuudesta johtuu erityinen tarve yhteensovittamiseen. Tarvitaan kunkin alueen erityispiirteisiin soveltuvia alueellisesti tarkennettuja käytön ja hoidon toimenpiteitä. Pitkällä tähtäimellä tavoitteena on varautuminen ennalta rannikkoalueita kohtaaviin haasteisiin, positiivisen kehityksen ja kestävien toimintamahdollisuuksien vahvistaminen sekä alueen käytön monimuotoinen kehittäminen. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää vuorovaikutusta, kokonaisvaltaista näkökulmaa ja vaikutuksia ennalta arvioivaa toimintatapaa.

Eri toimijoiden osallistuminen ja sitoutuminen käytön ja hoidon suunnitteluun on toiminnan paremman yhteensovittamisen ja yhteisten tavoitteiden määrittelemisen kannalta tärkeää. Osallistumista ja yhteistyötä tarvitaan kaikilta niiltä osapuolilta, joilla on etuja valvottavanaan ja joihin rannikkoalueella toteutettavat toimet vaikuttavat. Tämä edellyttää osallistavaa suunnittelua sekä avointa tiedonkulkua.

Yhdennetyn käytön ja hoidon toteuttaminen on kiinteästi sidoksissa alueiden käytön ohjaukseen. Olemassa olevilla alueiden käytön suunnittelun välineillä voidaan vaikuttaa niin asumiseen, liikenteeseen, virkistysmahdollisuuksiin kuin erilaisten toimintojen ja elinkeinoelämän sijoittumiseen sekä erityisesti käytön tarpeiden yhteensovittamiseen toisiinsa ja rannikkoympäristön vaatimuksiin.

Ilmastomuutoksen aiheuttamiin vaikutuksiin varautuminen ja niihin sopeutuminen on rannikkoalueilla välttämätöntä, jotta näiden alueiden toimintakyky voidaan säilyttää sekä poikkeuksellisissa tilanteissa että pitkällä aikajänteellä. Sopeutumistoimia edellyttävät muun muassa meren-

pinnan ja veden lämpötilan nousu, tulvariskit ja myrskyisyyden kasvu.

KEINOT

Laaditaan alueelliset yhdennetyn käytön ja hoidon strategiat ja toimenpideohjelmat.

Rannikon maakuntien liittojen tulisi laatia yhteistyössä keskenään ja alueen muiden toimijoiden kanssa rannikkoaluettaan koskevat yhdennetyn käytön ja hoidon strategiat ja niiden mukaiset toimenpideohjelmat.

Strategioissa ja toimenpideohjelmissa määritellään alueellisia toimia kansallisen rannikkostrategian toteuttamiseksi. Strategiat ja toimenpideohjelmat laaditaan EU:n suositusten ja kansallisen strategian pohjalta siten, että painopisteiden ja toimenpiteiden valintaa ohjaavat alueelliset erityispiirteet ja tarpeet. Tämä edellyttää huomion kiinnittämistä rannikkoalueeseen meri- ja maa-alueita kattavana kokonaisuutena, sen alueellisten ominaispiirteiden, vahvuuksien ja sitä kohtaavien uhkien tunnistamista sekä tavoitteiden asettamista ja toimenpiteiden määrittelyä niiden mukaan.

Strategia ja toimenpideohjelma laaditaan vuorovaikutteisesti ja yhteistyössä alueen toimijoiden, kuten alueellisten ympäristökeskusten, metsäkeskusten ja maaseutukeskusten, kuntien, sektorihallinnon, elinkeinonharjoittajien, asukkaiden ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa. Strategian ja toimenpideohjelman valmistelun tulee perustua laajapohjaiselle osallistumiselle ja edistää eri toimijoiden yhteistyötä. Strategiassa ja toimenpideohjelmassa tarkastellaan etenkin, miten alueen viranomaistoimijat, kuten maakuntien liitot, kunnat, alueelliset ympäristökeskukset ja TE-keskukset, voivat tiivistää yhteistyötä ja toimenpiteiden koordinaatiota rannikkoalueen kestävästä käytöstä ja hoidon parantamiseksi.

Alueellinen strategia ja toimenpideohjelma laaditaan monipuolisen ja parhaan mahdollisen käytettävissä olevan tiedon perusteella. Tämä tarkoittaa muun muassa rannikon ympäristön- ja luonnonsuojelua, elinkeinoelämää, virkistysmah-

dollisuuksia ja kulttuuriympäristöjä koskevien tietojen kokoamista ja ajantasaistamista. Strategian ja toimenpideohjelman valmistelussa pyritään ottamaan huomioon myös muut rannikon kannalta merkittävät alueelliset ohjelmat ja hankkeet.

Rannikkoalueen yhdenmetyt käyttö ja hoidon alueellisten ohjelmien rahoituksessa pyritään ensisijaisesti hyödyntämään jo olemassa olevia mahdollisuuksia, kuten Euroopan aluekehitysrahastoa tai EU:n Life-rahoitusta.

Vahvistetaan yhdenmetyt käyttö ja hoidon näkökulmaa alueiden käyttö suunnittelussa.

Ympäristöministeriö selvittää tarpeet kehittää alueiden käyttö ohjausta siten, että rannikkoaluetta käsitellään nykyistä selkeämmin erityisenä meren ja maan vuorovaikutusalueena. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita tarkistettaessa arvioidaan, miten tavoitteet vastaavat rannikkoalueen yhdenmetyt käyttö ja hoidon edellytyksiä, ja miten niiden avulla pystytään vahvistamaan rannikon kokonaisvaltaista tarkastelua.

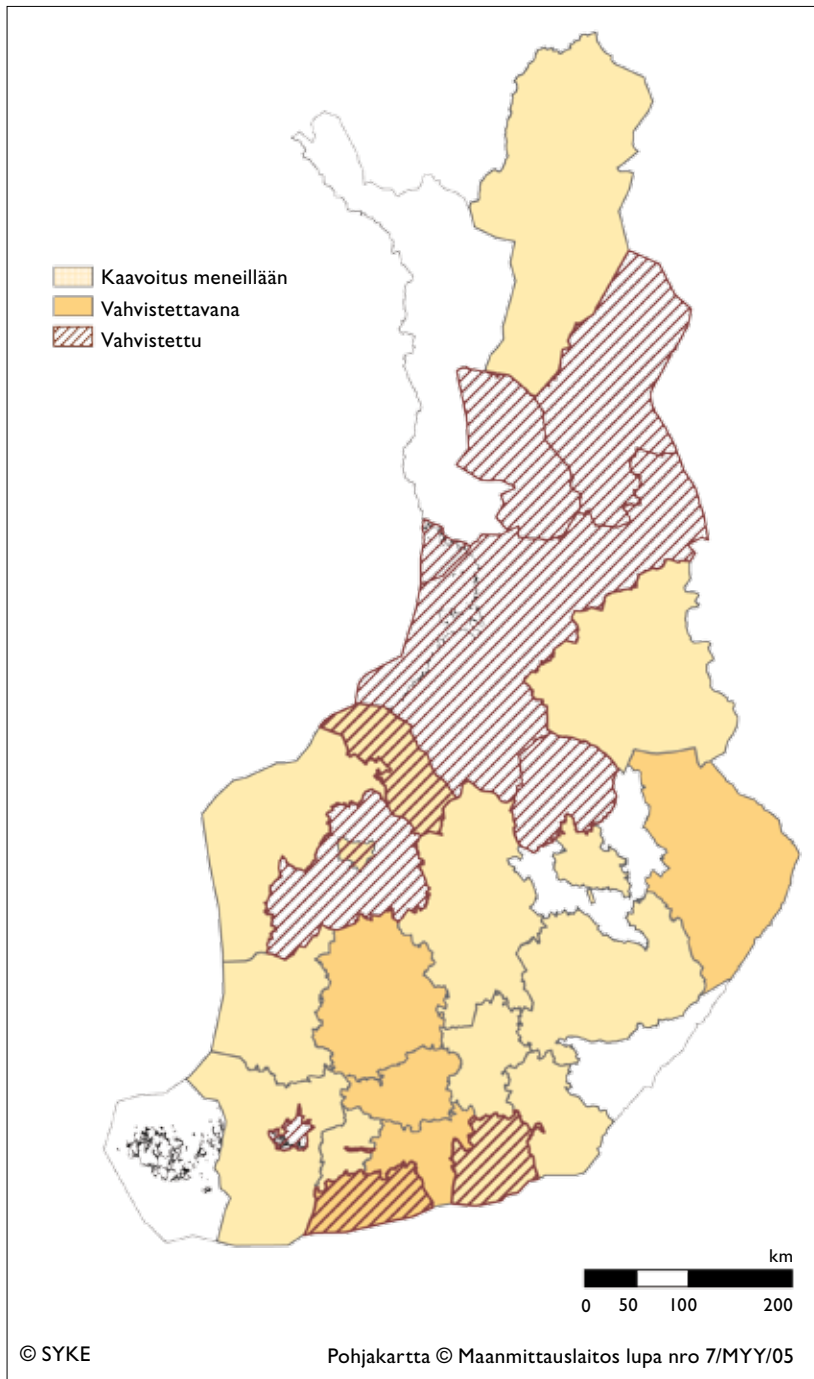
Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistamisen yhteydessä rannikkoalueen yhdenmetyt tarkastelutapa voidaan tarpeelliseksi katsottavassa määrin sisällyttää maakuntien ja kuntien alueiden käyttö suunnitteluun. Kokonaisvaltaisen ja strategisen alueiden käyttö suunnittelun edistämiseksi rannikon maakuntien liittojen tulisi tarkastella, miten kaavoituksessa voitaisiin entistä paremmin ottaa huomioon meri- ja maa-alueen vuorovaikutus sekä erityisesti rannikon käyttöön kohdistuvien erilaisten intressien yhteensovittaminen. Suunnittelussa voidaan arvioida alueiden käyttö nykytilannetta, tulevaa kehitystä ja varautua ennalta rannikkoalueelle kohdistuviin riskeihin.

Maakuntien liitot arvioivat erityisesti rannikkoalueen erityiskysymyksiä käsittelevän vaihe-maakuntakaavan laatimisen mahdollista tarvetta. Maakuntakaavassa ratkaistavia, erityisesti rannikkoalueisiin liittyviä seikkoja ovat virkistysmahdollisuudet, rannikon kulttuuri-, maisema- ja luonnonperintökohteiden määrittäminen ja vaaliminen, loma-asutusta, matkailua ja rannikon elinkeinoelämän tarpeita palvelevien suunnitteluperiaatteiden kehittäminen sekä sopeutuminen ilmastonmuutoksen vaikutuksiin rannikolla. Maakuntakaavoituksessa tavoitellaan rannikkoalueiden käyttö ekologista kestävyyttä ja otetaan huomioon ranni-

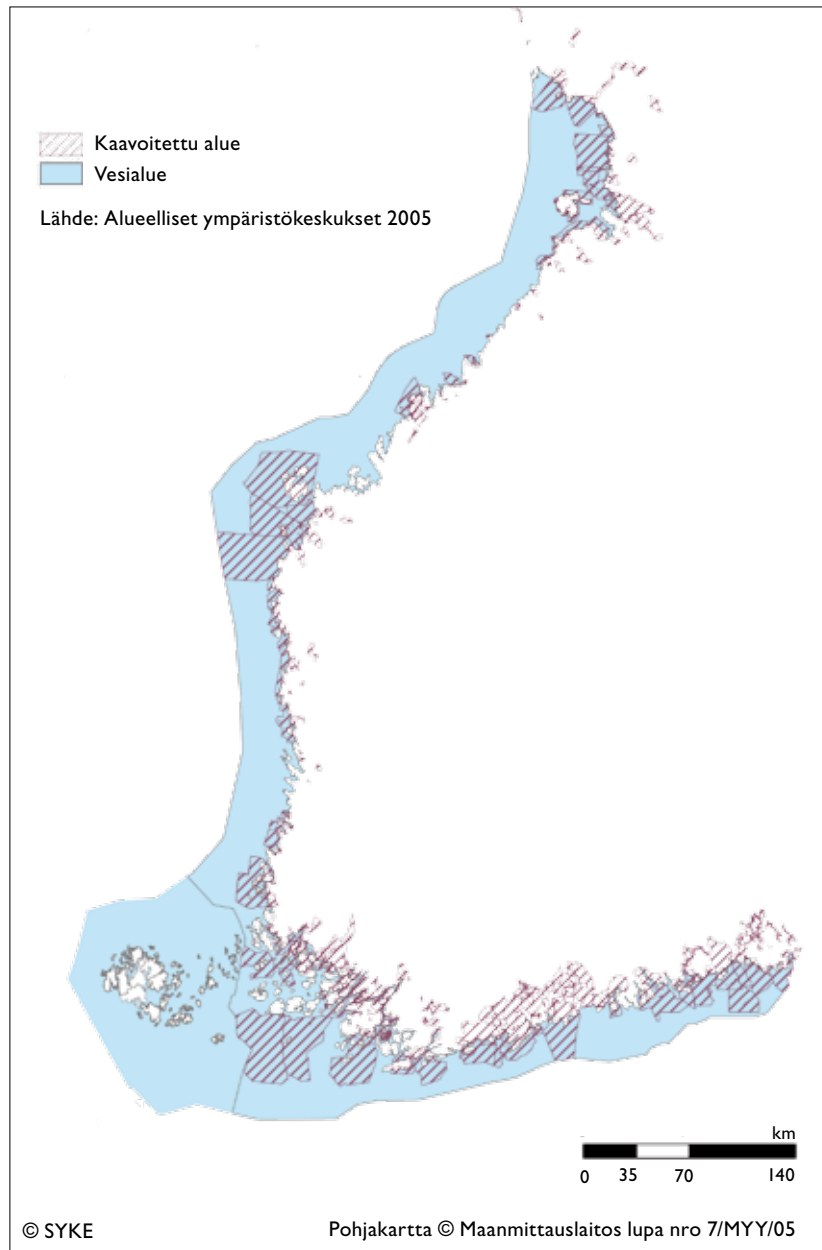
kon luonnonarvot. Huomiota kiinnitetään muun muassa ekologisten kokonaisuuksien ja niiden välisten yhteyksien säilymiseen.

Kunnat pyrkivät ottamaan rannikkoalueen kestävän ja suunnitelmallisen käyttö ja hoidon tarpeet huomioon yleis-, asema- ja ranta-asemakaavoituksessa. Erityisesti arvioitaisiin rannikkoaluetta koskevien yleiskaavojen tilanne ja niiden kattavuus sekä harkittaisiin mahdollisuuksia lisätä rannikon maankäyttö suunnitelmallisuutta yleiskaavoituksella. Kunnan rannikkoaluetta koskevan yleiskaavan ohella kyseeseen voivat tulla myös koko kunnan yleiskaava tai useamman kunnan yhteinen yleiskaava.

Alueiden käyttö suunnittelussa yhteensovittetaan erisuuntaisia intressejä keskenään ja rannikkoympäristön vaatimuksiin. Erilaiset vesien ja rannikkoympäristön tilaan vaikuttavat toiminnot pyritään lähtökohtaisesti sijoittamaan alueille, joilla niiden haitallinen vaikutus on mahdollisimman vähäinen. Kunnat, maakuntien liitot ja alueelliset ympäristökeskukset varmistavat kaavoituksessa ja lupamenettelyissä toiminnan sijoittumisen ympäristön vaatimusten ja harjoitettavan toiminnan luonteen mukaisesti. Rannikkoalueita kehitetään siten, että ne säilyttävät vetovoimansa ja lisäävät alueen elinvoimaisuutta. Alueiden käyttö suunnittelun avulla huolehditaan rannikkoalueiden ympäristön laadusta ja rakentamisen suunnitelmallisuudesta. Rannikkoalueen liikennejärjestelmistä huolehditaan osana maakunnan ja kunnan alueiden käyttö suunnittelua. Myös rannikkoalueisiin kohdistuvat erityiskäyttömuodot, kuten maanpuolustuksen, rajavallvonnan, palo- ja pelastustoimen sekä poliisin toiminnot turvataan rannikkoalueita koskevassa alueiden käyttö suunnittelussa ottaen huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

Maakuntakaavoitustilanne helmikuussa 2006.

Merennranta käsittävät yleiskaavat 2005.

Vahvistetaan vuorovaikutusta rannikkoaluetta koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Rannikkoalueella toimivat viranomaiset hyödynsivät tehokkaasti yhteistyöhön, avoimuuteen ja osallistumiseen liittyviä mahdollisuuksia rannikkoaluetta koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Ne tavoittelevat hallinnollisten toimenpiteiden johdonmukaisuutta ja pyrkivät aktiivisesti luomaan ja parantamaan yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa.

Harvaan asutuilla saaristo- ja rannikkoalueilla viranomaiset lisäävät yhteistyötään ja yhdistävät resursseja säilyttääkseen toimintamahdollisuutensa alueella. Viranomaiset selvittävät keinoja säilyttää työpaikat meri- ja rannikkoalueella ja kehittää toimintaansa alueen turvallisuutta ja palveluita edistävällä tavalla. Sektori- ja alueviranomaiset parantavat keskinäistä tiedonkulkua saavuttaakseen synergiaetuja toimilleen ja välttääkseen ristiriitaisia toimenpiteitä.

Parannetaan päätöksenteon laatua ja vähennetään mahdollista valitustarvetta neuvonnalla, päätösten avoimella perustelulla sekä osallistamalla suunnitteluun rannikkoalueen asukkaat ja keskeiset sidosryhmät. Tärkeitä välineitä ovat muun muassa ympäristövaikutusten arviointimenettely, kaavoitukseen liittyvä osallistuminen ja vaikutusten arviointi sekä alueellisten rannikkostrategioiden ja toimenpideohjelmien laatiminen. Olemassa olevan osallistumista ja vuorovaikutusta edellyttävän lainsäädännön ja demokraattisten keinojen ohella erityisesti kunnissa tulisi entisestään pyrkiä vahvistamaan kansalaisvaikuttamisen muotoja.

Varaudutaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin ja poikkeuksellisiin tilanteisiin rannikkoalueilla.

Ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutuminen tulisi liittää osaksi kaiken viranomaistoiminnan suunnittelua rannikkoalueilla. Ympäristöministeriö, sisäasiainministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö yhdessä alueiden kuntien ja muiden toimijoiden kanssa selvittävät rannikkoalueita kohtaavat sopeutumistarpeet, määrittelevät niiden mukaisia toimenpiteitä ja seuraavat ilmastonmuutokseen liittyvää tieteellistä kehitystä.

Pyritään rannikkokuntien maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa ennakoimaan ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja varmistamaan ilmastonmuutokselle haavoittuvaisten yhdyskuntien

toimivuus kaikissa tilanteissa. Tärkeätä on noudattaa alimmista rakentamiskorkeuksista annettuja suosituksia ja estää uusien vahinkokohteiden sijoittaminen tulva-alueille. Niin ikään erityisen tärkeää on suunnitella ja toteuttaa ekologisesti kestäviä ratkaisuja sadevesien imeyttämiseen ja johtamiseen rakennettavilla alueilla. Jo rakennetuilla alueilla varaudutaan mahdollisiin ongelmiin selvityksin, suunnitelmin ja korjaustoimenpitein. Rakentamista koskevia määräyksiä arvioidaan ja tarkennetaan tarpeen ja odotettavissa olevan kehityksen mukaan.

Tulvariskien hallinnan perustana rannikkoalueilla ovat tulvakartat, riskien arviointi ja tulvariskien hallinnan yleissuunnitelmat, joita laaditaan ensisijaisesti tunnistetuille riskikohteille. Riskien arvioinnilla kartoitetaan vaikeasti evakuoitavat kohteet (sairaalat, vanhainkodit), yhteiskunnan kannalta tärkeät toiminnot (vesihuolto-, energia- ja viestintäjärjestelmät), ympäristölle vaaraa aiheuttavat kohteet (kemikaalivarastot, vanhat kaatopaikat) sekä tulvista taloudellisia vahinkoja kärsivät kohteet. Yleissuunnitelmissa etsitään myös vaihtoehtoiset ratkaisut olemassa olevien tulvariski-kohteiden suojaamiseksi. Vaihtoehtoisia menetelmiä rannikkoalueilla ovat muun muassa pysyvät tai tilapäiset tulvasuojelurakenteet. Alueelliset ympäristökeskukset vastaavat tulvantorjunnan suunnittelusta ja ennakkoon varautumisesta sekä toteuttavat tulvantorjuntatoimenpiteitä tarvittaessa yhteistyössä kunnan pelastusviranomaisen ja myös muiden viranomaisten ja tahojen kanssa.

Äkillisten tilanteiden ohella rannikkoalueilla tulee entistä vahvemmin pohtia pitkän aikavälin muutoksiin sopeutumista sekä huolehtia riittävästä alueellisista toiminta- ja kehittämisedellytyksistä kansalliseen turvallisuuteen liittyen.

Suomen omien toimien ohella ilmastonmuutoksen aiheuttamia vaikutuksia pyritään hallitsemaan Euroopan unionin toimesta. Valmisteilla olevalla ehdotuksella tulvadirektiiviksi kehitetään määräyksiä tulvakartoituksesta ja riskien hallinnasta. Tulvariskien hallinnan suunnittelu on tarkoitus integroida vesipolitiikan puitedirektiivin mukaiseen vesienhoidon suunnitteluun, jolloin suunnitelmat tulvariskien hallintaan tehtäisiin vesistöalueille. Direktiivi koskisi myös tulvariskeiltään merkittäviä merenranta-alueita.

Lisätietoa

- Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus rannikkoalueiden yhdenmätyn käytön ja hoidon toteuttamisesta Euroopassa (2002/413/EY): <http://europa.eu.int/comm/environment/iczm>.
- www.ymparisto.fi >> Maankäyttö ja rakentaminen.
- Rantojen maankäytön suunnittelu. Ympäristöopas 120. Ympäristöministeriö, Helsinki 2005.
- Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Julkaisusarja: Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000. Opas 5. Ympäristöministeriö, Helsinki 2000.
- Kansallinen ilmastostrategia. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle VNS 1/2001 vp. sekä Kansallinen energia ja ilmastostrategia (Lähiajan energia- ja ilmastopolitiikan linjauksia – kansallinen strategia Kiiton pöytäkirjan toimeenpanemiseksi). Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 24.11.2005.
- Ilmastonmuutoksen kansallinen sopeutumisstrategia. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/2005.
- Ylimmät vedenkorkeudet ja sortumariskit ranta-alueille rakennettaessa, suositus alimmista rakentamiskorkeuksista (toim. Markku Ollila). Ympäristöopas 52. Suomen ympäristökeskus, Helsinki 2002.
- Suurtulvatyöryhmän loppuraportti. Ehdotukset toimenpiteiksi suurista tulvista aiheutuvien vahinkojen vähentämiseksi. Maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistio 2003:6, Helsinki 2003.

6.2

Rannikkoalueen elinvoimaisuuden vahvistaminen

TAVOITTEET

Rannikkoalue tarjoaa hyvät edellytykset asumiselle ja toimeentulolle.

Rannikkoalueella on kestävää elinkeinotoimintaa.

SUUNTAVIIVAT

Rannikkoalueen elinvoimaisuutta, asumista ja taloudellista toimintaa vahvistetaan rannikon ja saariston omia vetovoimatekijöitä ja erityispiirteitä hyödyntäen. Tavoitteena on säilyttää rannikkoalue asuttuna sekä ylläpitää sen työpaikkoja ja tarvittavia palveluita. Asumisen ja taloudellisen toiminnan tulee kehittyä tasapainossa ympäristön kanssa. Tämä tarkoittaa ympäristön tilan parantamista siten, että sen varaan voidaan kehittää kestävää taloudellista toimintaa. Jotta luonnon kantokykyä ei ylitetä, on elinkeinojen harjoittamisessa tärkeitä ottaa huomioon ekologiset kokonaisuudet, tukea niiden toimintaa ja hyödyntää niiden antamaa tuottoa ekosysteemien sallimissa rajoissa. Elinkeinojen harjoittamisen tulee perustua mahdollisimman hyvään tietoon toiminnan vaikutuksista ekosysteemeihin.

Kaupunkien ja kasvavien taajamien alueella sekä muun muassa satamien, teollisuuden ja liikenteen osalta toimien yhteensovittaminen ja ohjaus on turvallisen ja laadukkaan elinympäristön ylläpitämiseksi tärkeitä. Tämä edellyttää hallinnonaloilta suunnitelmallisuutta, hyvää yhteistyötä ja johdonmukaisuutta. Viranomaisten tuki, asukkaiden ja järjestöjen osallistuminen sekä yritysten oma aktiivisuus ovat olennainen tekijä rannikkoalueen elinvoimaisuuden sekä ympäristön laadun säilyttämiseksi ja parantamiseksi niin maaseudulla kuin kaupungeissa. Yhteistyö on resurssien tarkoituksenmukaisen käytön ja rannikon haja-asutusalueiden työpaikkojen säilyttämiseksi välttämätöntä.

Rannikon asumisen, palveluiden saavutettavuuden, elinkeinoelämän ja kulttuuriympäristöjen säilymisen kannalta toimivat yhteydet ovat keskeisessä asemassa. Elinvoimaisuuden vahvistaminen edellyttää myös kattavia tietoliikennejärjestelmiä, jotka tarjoavat syrjäisilläkin rannikkoalueilla mahdollisuuksia ylläpitää työpaikkoja ja kehittää tarvittavia palveluita.

KEINOT

Laaditaan alueelliset elinkeinostrategiat.

Maakuntien ja seutujen elinkeinojen kehittämisorganisaatioiden tulisi laatia rannikkoaluetta koskeva elinkeinostrategia erikseen tai osana laajempaa strategiaa. Sen valmistelussa selvitetään, miten rannikon erityispiirteitä ja vahvuuksia voidaan kestävällä tavalla hyödyntää rannikon ja laajemman alueen elinvoimaisuuden kehittämisessä. Strategian avulla alueen elinvoimaisuutta pyritään kehittämään pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti. Lisäksi huolehditaan strategian yhteensovittamisesta rannikkoaluetta koskevien muiden ohjelmien ja strategioiden kanssa.

Elinkeinostrategian laatimisessa otetaan huomioon herkan rannikkoluonnon toiminnan turvaaminen. Rannikon kulttuuriperinnön ja luonnon arvot nähdään merkittävänä tekijänä alueen kilpailukyvyn sekä muun muassa ympäristö- ja maisemaperustaisen elinkeinotoiminnan kannalta. Tavoitteena on osaltaan vahvistaa hyvän, alueen elinkeinoelämää hyödyttävän ja ympäristön kannalta kestävänsä asumisen edellytyksiä, etenkin turvallisuutta, ympäristön puhtautta, liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä ja keinoja tarvittavien palveluiden järjestämiseksi. Maakuntien ja kuntien alueiden käytön suunnittelun välineillä voidaan osaltaan luoda edellytyksiä rannikkoalueen asumiselle ja elinkeinoille elinkeinostrategian mukaisesti.

Elinkeinostrategioissa tulisi rakentaa yhteistyötä rannikkokaupunkien ja niitä ympäröivien alueiden välille yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Rannikkokaupunkien ja niiden läheisen maaseudun vuorovaikutusta voidaan pyrkiä kehittämään muun muassa lähituotannon ja luontomatkailun tarjoamista mahdollisuuksista käsin.

Viranomaiset tukevat rannikkoalueen yrittäjien, elinkeinonharjoittajien ja asukkaiden aktiivisuutta ja osallisuutta elinkeinostrategian laadinnassa ja sen toteuttamisessa. Rannikkokunnat, joissa vapaa-ajan asuntoja on paljon, pyrkivät vakituisten asukkaidensa ohella ottamaan myös kuntaan saapuvat vapaa-ajan asukkaat monipuolisesti huomioon kunnan elinvoimaisuuden kehittämisessä.

Edistetään rannikkoalueen yrittäjien ja elinkeinonharjoittajien verkostoitumista.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten tulisi ottaa vastuuta rannikkoalueen yrittäjien verkostoitumisesta. Erityisesti harvaan asutulla rannikkoalueella TE-keskukset pyrkisivät parantamaan rannikkoalueen yrittäjien verkostoja ja kehittämään elinkeinotoiminnan yhteistyötä aluetta kokonaisuutena hyödyttävään suuntaan. Verkostoitumisen avulla rannikon yritykset voivat voittaa pienen yrityksen markkinointi-, tuotekehitys- ja muita pienuudesta johtuvia ongelmia ja parantaa alueen palvelu- ja kilpailukykyä.

Rannikkoalueen yrittäjien ja elinkeinonharjoittajien verkostoitumismahdollisuuksia ja niistä saatavia taloudellisia hyötyjä voidaan tarkastella myös osana rannikkoalueen elinkeinostrategioita.

Edistetään ja sovelletaan ekosysteemi-lähestymistapaa rannikkoalueen elinkeinonharjoittamisessa.

Korostetaan ekosysteemilähestymistapaa rannikkoalueita koskevassa ohjauksessa luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja rannikkoalueen tasapainoisen kehityksen edistämiseksi. Kehitetään ekosysteemilähestymistavan käytännön soveltamismahdollisuuksia eri toimialoilla. Ympäristölupamenettelyjen ulkopuolisissa rannikon luonnonvaraelinkeinoissa, kuten kalastuksessa ja maataloudessa, jotka ovat pitkälti EU:n säätelemiä, sekä metsätaloudessa kehitetään ekosysteemilähestymistavan soveltamista entisestään.

Luonnonvarojen hoitoa ja hyödyntämistä kehitetään innovatiivisesti tutkimuksen avulla kestävämpään suuntaan. Ohjauksessa sovelletaan ja edistetään parasta käytettävissä olevaa tietoa ja tekniikkaa ekosysteemien toiminnan turvaamiseksi. Käyttö- ja hoitomenetelmien kehittämisessä huolehditaan uusimman ekosysteemejä koskevan tiedon soveltamisesta, parannetaan tiedon kulkua sekä suunnataan rahoitus- ja tukimuotoja ekosysteemilähestymistavan mukaisesti. Rannikkoalueen TE-keskukset, maaseutukeskukset, metsäkeskukset ja elinkeinojärjestöt edistävät elinkeinonharjoittamisen paikallista kestävyyttä ja rannikkoalueiden tilaa neuvonnan ja tiedotuksen avulla. Ne huolehtivat ekosysteemeistä ja luonnon järjestelmiä kunnioittavan taloudellisen toiminnan sekä erilaisen kumppanuuteen ja yhteistyöhön perustuvien

toimenpiteiden kehittämisestä. Samaten ne pyrkivät kannustamaan alueen elinkeinonharjoittajia käytettävissä olevien ja rannikkoalueen kestävästä käytöstä edistävien tukimuotojen hyödyntämiseen. Varmistetaan hyvä yhteistyö käytännön toimijoiden sekä hallinnon ja tutkimuksen välillä.

Parannetaan rannikkoalueen saavutettavuutta.

Maa- ja meri- sekä tietoliikenneyhteyksiä kehittämällä parannetaan rannikkoalueen saavutettavuutta ja tuetaan rannikkoalueen asumisen ja elinkeinotoiminnan jatkuvuutta. Järjestetään liikenneyhteydet kestävästi rannikon asumisen ja elinkeinoelämän tarpeita ajatellen. Kehitetään tietoverkkoa rannikkoympäristön kanssa sopusoinnussa ja siten, että kiinnitetään huomiota asutuksen, teollisuuden, kaupan, maa- ja metsätalouden ja muiden elinkeinojen nykyisiin ja tuleviin liikennetarpeisiin. Vesiväylien kehittämisessä otetaan elinkeinoelämän ohella huomioon myös vapaa-ajan veneilyn tarpeet. Myös rannikkoalueen elinkeinoelämää tukevien erityiskäyttömuotojen toimintanedellytykset otetaan liikenneyhteyksien kehittämisessä huomioon. Rannikkoalueen saavutettavuutta ja liikenteen kehittämistä tarkastellaan osana alueellisia yhdennetyn käytön ja hoidon strategioita ja toimenpideohjelmia. Liikenteestä ja kaavoituksesta vastaavat viranomaiset pyrkivät toiminnallaan edistämään rannikkoalueiden elinvoimaisuuden vahvistumista.

Varmistetaan toimivien ja kohtuuhintaisten tietoliikenneyhteyksien ulottuminen rannikkoseuduille ja saaristoon. Rannikon paikalliset toimijat välittävät tietoa tietoliikenneyhteyksien tarjoamista mahdollisuuksista yritystoiminnassa sekä asukkaiden toimintaan ja päivittäiseen asiointiin liittyen. Maakuntien liitot, kunnat ja tiepiirit pyrkivät osaltaan kehittämään tietoliikenneyhteyksiä maakunnallisten ja kunnallisten strategioiden mukaisesti.

Lisätietoja

- Jukka-Pekka Jäppinen, Juha Seppälä, Jukka Salo: Ekosysteemilähestymistapa biodiversiteetin suojelussa, hoidossa ja kestävässä käytössä. Suomen ympäristö 733. Ympäristöministeriö, Helsinki 2004.
- Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008. Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 11/2004.
- Saaristo-ohjelma 2003–2006. Saaret, meri, järvet, joet ja rantavyöhyke aluekehitystekijöinä. Sisäasiainministeriön julkaisu 1/2003.
- Valtioneuvoston periaatepäättös saariston kehittämisestä vuosiksi 2004–2006 (19.5.2004).
- www.intermin.fi >> Alueiden kehittäminen.
- Maa- ja metsätalousministeriön strategia. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 9/2005.

6.3

Rannikkoympäristön tilan parantaminen

TAVOITTEET

Rannikkovesien tila on hyvä.

Rannikkoluonto on monimuotoinen.

Rannikkoalueen kulttuuriympäristön ja maiseman erityispiirteet säilyvät.

SUUNTAVIIVAT

Itämeren rannikkovesien tilan parantamiseksi ja rehevöitymisen hallitsemiseksi mereen joutuvien ravinteiden määrää ja päästöjä on kansallisin ja kansainvälisin toimenpitein entisestään vähennettävä. Rannikkovesien tilan heikkeneminen erityisesti rehevöitymisen seurauksena ja kasvavat onnettomuusriskit edellyttävät suojelutoimenpiteiden ja jo tehtyjen päätösten toteuttamisen tehostamista sekä varautumista uhkiin ennakolta. Itämeren ja sen rannikkovesien ekologisen tilan parantaminen luo osaltaan edellytyksiä myös vesiluonnon monimuotoisuudelle sekä rannikkoalueiden viihtyisyydelle. Rannikkoluonnon ja kulttuuriympäristön monimuotoisuuden turvaamiseksi rannikkoalueen käytön tulee sopeutua alueen ominaispiirteisiin sekä perustua luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen.

Koko Itämeren suojelun kiireellisyyttä osoittaa hallituksen vuonna 2002 hyväksymä Itämeren suojeluohjelma, jonka avulla meren rehevöityminen halutaan saada aisoihin. Hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi Itämeren suojeluohjelmassa asetetaan kuusi päätavoitealuetta: rehevöitymisen torjunta, vaarallisten aineiden riskien vähentäminen, Itämeren käytön haittojen vähentäminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen, ympäristötietoisuuden parantaminen sekä tutkimus ja seuranta. Suojeluohjelman toteuttamiseksi on vuonna 2005 laadittu Itämeren ja sisävesien suojelun toimenpideohjelma, jonka uudet toimet liittyvät valtaosin maatalouden vesiensuojeluun ja haja-asutuksen jätevesien päästöjen vähentämiseen. Suomen Itämeren suojeluohjelman ja siihen liittyvän toimenpideohjelman päästöjen vähentämistavoitteiden lähtökohdat on määritelty vesiensuojelutoimia ohjaavalla valtioneuvoston periaatepäätöksellä vesiensuojelun tavoitteista vuoteen 2005.

KEINOT

Toteutetaan Itämeren suojeluohjelmaa ja edistetään rannikkovesien suojelua yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa.

Valtioneuvoston hyväksymässä Itämeren suojeluohjelmassa ja sen nojalla laaditussa toimenpideohjelmassa yksilöidyt vastuutahot huolehtivat ohjelmien mahdollisimman tehokkaasta toteuttamisesta rannikkoympäristön tilan parantamiseksi.

Ympäristöministeriö pyrkii kohdistamaan seuraavan vesiensuojelun tavoiteohjelman (Vesiensuojelun suuntaviivat 2015) valmistelussa vesiensuojelutoimenpiteitä entistä enemmän rehevöitymisen ja haitallisten aineiden aiheuttamien riskien vähentämiseen sekä vesiluonnonsuojelun edistämiseen.

Laaditaan rannikon vesienhoitoalueille vuoteen 2009 mennessä vesienhoitosuunnitelmat. Niiden laatiminen perustuu EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpanemiseksi vuoden 2005 alussa annettuun lakiin vesienhoidon järjestämisestä. Vesienhoidon suunnittelua varten on perustettu viisi vesienhoitoaluetta ja kaksi kansainvälistä vesienhoitoaluetta. Ahvenanmaa muodostaa oman vesienhoitoalueensa ja huolehtii itse EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpanosta. Alueelliset ympäristökeskukset vastaavat vesienhoitosuunnitelmien laatimisesta, mutta ne laaditaan yhteistyössä eri tahojen kanssa.

Vesienhoidon suunnittelussa tulee tavoitella toimenpiteitä, joilla vuoteen 2015 mennessä saavutetaan vesien hyvä tila ja joilla varmistetaan, ettei vesien tila heikkene. Vesienhoitosuunnitelmassa määritellään alueen merkittävät vesiensuojelutarpeet sekä suunnitellaan kustannustehokkaita toimia ja keinoja ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi. Pyritään suunnittelussa mahdollisimman hyvin selvittämään eri tekijöiden kokonaisvaikutukset vesiluontoon. Samaten tavoitellaan laajaa vuorovaikutusta eri sidosryhmien kanssa. Valtioneuvoston hyväksymät vesienhoitosuunnitelmat ohjaavat viranomaisten toimintaa vesiluonnon ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi. Alueelliset ympäristökeskukset edistävät toiminnallaan vesienhoitosuunnitelmien mahdollisimman hyvää yhteensovittamista rannikkoalueen muun suunnittelun kanssa. Yhteistyön varmistamiseksi alueelliset ympäristökeskukset ovat perustaneet yhteistyöryhmät, joissa ovat edustettuina vesien käyttöön ja suojeluun vaikuttavat keskeiset tahot. Myös kansalaiset voivat esittää kannanottojaan

useassa suunnittelun eri vaiheessa. Suunnittelua varten tarvitaan laajaa tietopohjaa, ja myös vesien seurantoja on edelleen tarpeen kehittää.

Vähennetään haitallisten aineiden aiheuttamia riskejä Suomen Itämeriohjelman suojeluohjelman mukaisesti erityisesti ennalta ehkäisevin toimin ja parantamalla tiedollisia valmiuksia. Rannikkovesien ruoppauksen ja läjityksen riskejä vähennetään ottaen huomioon ympäristöministeriön sedimenttien ruoppaus- ja läjitysohje. Ympäristöministeriö seuraa ja arvioi ruoppauksia koskevan ohjeistuksen toteutumista ja tarvittaessa vahvistaa ohjaustaan haitallisista aineista ihmiselle ja rannikko-ympäristölle johtuvien haittojen vähentämiseksi. Rannikkoalueen teollisuustoimijat hyödyntävät toiminnassaan parasta käyttökelpoista tekniikkaa sekä kiinnittävät erityistä huomiota rannikko-ympäristöä kuormittavien ja vaarallisten aineiden päästöjen vähentämiseen. Myös pienimuotoisessa elinkeinotoiminnassa sovelletaan rannikko-ympäristön kannalta parhaita käytäntöjä.

Huolehditaan jätevesien tehokkaasta käsittelystä rannikon haja-asutusalueilla.

Valtioneuvoston asetuksessa talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (542/2003) asetetaan vähimmäisvaatimuksia jätevesien puhdistuksesta, jätevesijärjestelmien suunnittelusta ja rakentamisesta sekä niiden käytöstä ja huollosta.

Vesistökuormituksen vähentämiseksi suuri osa viemäriverkoston ulkopuolella sijaitsevien kiinteistöjen jätevesijärjestelmistä vaatii tehostamista. Kiinteistönomistajien tulee toteuttaa asetuksessa edellytetyt toimenpiteet niille asetettujen siirtymäaikojen mukaan.

Rannikon alueelliset ympäristökeskukset ja kunnat huolehtivat asetuksen tavoitteita ja vesien suojelua koskevien tietojen jakamisesta. Lisäksi apuna voidaan käyttää muun muassa jätehuoltoavustuksia sekä tukea haja-asutusalueen kiinteistöjen yhteisille vesihuoltohankkeille. Kunnat voivat tarvittaessa antaa rakennusjärjestyksen ja kaavamääräysten kanssa yhteensovitetuista jätevesien käsittelyyn liittyviä ympäristönsuojelumääräyksiä.

Vähennetään vesien ravinnekuormitusta maatalouden ympäristötuella ja viljelijöiden neuvonnalla.

Kehitetään maatalouden ympäristötukea uudella, vuonna 2007 alkavalla ohjelmakaudella siten, että sillä saavutetaan kustannustehokkaasti suurimmat ympäristöhyödyt. Maatalouden ympäristötukijärjestelmä on maatalouden ympäristönsuojelun tärkein keinovalikoima, johon sisältyvillä erityistukitoimenpiteillä katsotaan oikein kohdennettuna olevan suurimmat ympäristöhyödyt. Vaikka tukijärjestelmän vaikuttavuutta on pyritty tehostamaan ja viljelykäytännöt ovat monessa suhteessa kehittyneet vesiensuojelun kannalta myönteisesti, maatalouden vesistökuormituksen väheneminen on ollut tavoiteltua hitaampaa.

Ympäristötukijärjestelmällä tulisi tavoitella rehevöitymisen vähentämistä, kohdentaa vesien suojelun toimenpiteitä entistä paremmin ongelmaluueille sekä huolehtia siitä, että järjestelmä estää tehokkaasti eroosiota ja ravinteiden huuhtoutumista. Päästöjen vaikutusten selvittäminen, tuen kohdistaminen rannikkovesien suojelun kannalta oikeisiin toimenpiteisiin sekä viljelijöitä kannustavien tukimuotojen kehittäminen edellyttävät paikallisten luonnonolosuhteiden huomioon ottamista, tilakohtaisen suunnittelun kehittämistä sekä toimenpiteiden ja niiden vaikutusten seurantaa. Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ottavat tukijärjestelmän valmistelussa huomioon vuoteen 2005 laaditun vesiensuojelun tavoiteohjelman arviointitulokset ja pyrkivät yhdenmukaisuuteen vuoteen 2015 tähtäävien vesien suojelun suuntaviivojen valmistelun kanssa.

Maatalouden neuvontaviranomaiset, TE-keskukset sekä maaseutu- ja metsäkeskukset, ohjaavat maa- ja metsätalouden harjoittamista vesiensuojelun kannalta tehokkaampaan suuntaan muun muassa osallistavan ja tilakohtaisen suunnittelun, neuvonnan ja toimijoille suunnatun koulutuksen keinoin. Vesiensuojelutoimiin liittyvässä koulutuksessa ja neuvonnassa maatalous- ja ympäristöviranomaiset keskittyvät erityisesti niihin toimenpiteisiin, joilla kunkin alueen ongelmiin vaikutetaan tehokkaimmin.

Edistetään rannikkoluonnon monimuotoisuuden suojelua.

Suomen Itämeren suojeluohjelmassa yksilöidyt vastuutahot ja toimijat toteuttavat suojeluohjelmaa ja sen nojalla laadittua toimenpideohjelmaa luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja lisäämiseksi rannikkoalueilla. Suojeluohjelmassa yksilöidyllä tavalla kunnostetaan ja hoidetaan muun muassa Itämeren alueen luontaisia luontotyyppisiä, vähennetään vieraslajeista aiheutuvia haittoja ja pyritään palauttamaan uhanalaisten lajien kantoja. Itämeren, erityisesti Suomenlahden ja Saaristomeren, kuormituksen vähentäminen sekä meriliikenteen ja rannikon läheisten toimintojen ympäristöriskien minimointi ovat välttämättömiä toimia luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Ympäristöministeriö edistää meri- ja rannikkoalueiden monimuotoisuustavoitteita sekä rannikkoalueiden yhdenmetyt käyttöä ja hoidon näkökulmia vuosille 2007–2010 laadittavassa luonnon monimuotoisuuden kansallisessa toimintaohjelmassa. Maakuntien liitot yhdessä muiden toimijoiden kanssa ottavat alueellisia yhdenmetyt käyttöä ja hoidon strategioita ja toimenpideohjelmaa laatissaan huomioon rannikkoluonnon suojelun näkökulman ja esittävät toimenpiteitä monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja edistämiseksi. Metsähallitus hoitaa luonnonsuojelualueita ja valtion hallinnassa olevia Natura 2000 -alueita. Rannikkoluonnon monimuotoisuuden suojelussa tehdään yhteistyötä eri tutkimuslaitosten kanssa. Saaristolaiskulttuurin luomia biologisesti ja kulttuurihistoriallisesti rikkaita luonto- ja maisematyyppisiä ennallistetaan erityisesti merialueiden kansallispuistoissa ja muilla luonnonsuojelualueilla sekä biosfäärialueilla. Samalla luodaan lisäedellytyksiä uusien palvelujen, erityisesti matkailupalvelujen kehittämiseksi.

Arvokkaiden luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelutason saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi rannikkoalueella tarvitaan nykyistä parempaa tietoa vedenalaisten luontotyyppien laajuudesta ja levinneisyydestä. Tutkimustiedon avulla merellisten luonnonvarojen käyttöä on mahdollista suunnitella paremmin ja siten, että arvokkaiden luontotyyppien ja lajien suojelun taso on mahdollista turvata. Tarvittavan tiedon tuottamiseksi toteutetaan Suomen rannikolla vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden inventointi vuonna 2004 alkaneen VELMU-ohjelman puitteissa.

Edistetään kulttuuriympäristön ja maiseman arvojen huomioonottamista rannikkoalueella.

Sisällytetään yhdenmetyt käyttöä ja hoidon alueellisten strategioiden ja toimenpideohjelmien valmisteluun arviointi alueen arvokkaista rannikkomaisemista ja kulttuuriympäristöistä sekä selvitetään mahdollisuudet niiden hoitoon, säilyttämiseen ja hyödyntämiseen. Strategioissa ja toimenpideohjelmissa saaristo- ja rannikkoalueelle ominainen kulttuuriperintö ja -ympäristö otetaan huomioon erityisinä vahvuuksina, joiden avulla kehitetään rannikkoalueen elinvoimaisuuden, virkistyskäytön ja matkailun edellytyksiä. Tämän tueksi tarvitaan tietoa rannikon kulttuuriympäristöistä, maisemasta, rakennusperinnöstä ja myös vedenalaisista muinaisjäänöksistä.

Tuetaan rannikon kuntia niiden kulttuuriympäristön erityispiirteiden säilyttämiseksi ja hyödyntämisessä. Kannustetaan rannikkoalueen viljelijöitä maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksiin maatalousympäristön monimuotoisuuden, kulttuuriperinnön ja maisemallisten arvojen hoitamiseksi sekä investointeihin perinteisten rakenteiden ja rakennelmien säilyttämiseksi. Maatalouden ympäristötukijärjestelmä ei kuitenkaan yksin riitä turvaamaan rannikon maisemien ja perinnebiotooppien ylläpitoa, säilyttämistä ja ennallistamista, vaan turvaamistavoitteen saavuttaminen edellyttää uudenlaisen keinovalikoiman kehittämistä.

Otetaan valtakunnalliset kulttuuriympäristöä ja maisemaa koskevat inventoinnit huomioon alueiden käyttöä suunnittelussa rannikkoalueella. Maakuntien liitot ja kunnat ottavat kaavoituksessa huomioon rannikon maiseman, rakennetun ympäristön ja kulttuuriperinnön arvot ja erityispiirteet. Alueelliset ympäristökeskukset edistävät toiminnallaan valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen ja maisemien ylläpitoa rannikkoalueella.

Varaudutaan ennalta ympäristöonnettomuuksiin.

Suomi pyrkii parantamaan kuljetuksiin liittyvien toimien ja menetelmien harmonisointia Itämeren alueella ja kehittämään öljyntorjunnan yhteistyötä muiden Itämeren rannikkovaltioiden kanssa. Samaten pyritään lisäämään meriturvallisuutta ja vähentämään onnettomuusriskejä vaikuttamalla aktiivisesti tähän liittyvään sääntelyyn ja toimenpiteisiin EU:n ja kansainvälisten organisaatioiden puitteissa. Kansallisesti on tärkeää selvittää öljykuljetusten riskit ja kehittää niiden ennakollista hallintaa.

Liikenne- ympäristöviranomaiset pyrkivät parantamaan merenkulun turvallisuutta ja siihen liittyvää Itämeren ja sen rannikkoympäristön suojelua. Rannikkoalueen ympäristöonnettomuuksien torjunnan kannalta alueellisesti tärkeät toimijat, kunnat, alueelliset ympäristökeskukset ja muut rannikon turvallisuudesta vastaavat viranomaiset varautuvat yhteistyössä onnettomuustilanteisiin ja pyrkivät selvittämään onnettomuuksista aiheutuvat uhat. Satamat varautuvat onnettomuuksiin ja huolehtivat tehokkaasti alusjätteen vastaanotosta ja käsittelystä. Huolehditaan riittävästä öljyntorjunnan resursseista rannikkoalueella ja varmistetaan teknisten valmiuksien laatu sekä laitteiston ja henkilöstön nopea saatavuus rannikko- ja saaristoalueilla. Vapaaehtoistoiminta, kuten vapaaehtoiset öljyntorjuntajoukot, nähdään merkityksellisinä ympäristöonnettomuuksien torjunnassa.

Lisätietoa

- Valtioneuvoston periaatepäättös Suomen Itämeren suojeluohjelmasta (26.4.2002). Suomen ympäristö 569. Ympäristöministeriö, Helsinki 2002.
- Itämeren ja sisävesien suojelun toimenpideohjelma. Suomen ympäristö 771. Ympäristöministeriö, Helsinki 2005.
- Valtioneuvoston periaatepäättös vesiensuojelun tavoitteista vuoteen 2005 (19.3.1998). Suomen ympäristö 226. Ympäristöministeriö, Helsinki 1998.
- Laki vesienhoidon järjestämisestä (1299/2004).
- Direktiivi yhteisön vesipolitiikan puitteista (2000/60/EY). www.ymparisto.fi >> Ympäristönsuojelu.
- Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (542/2003).
- Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997–2005. Suomen ympäristö 137. Ympäristöministeriö, Helsinki 1997.
- Valtioneuvoston periaatepäättös toimintaohjelmasta Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi (23.10.2002) sekä Metso-ohjelman kotisivut: <http://www.mmm.fi/metso>.
- Eurooppalainen maisemayleissopimus (Firenze 2000) sekä Hallituksen esitys Eduskunnalle Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 73/2005).
- Valtakunnalliset kulttuuriperintöinventoinnit: Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museovirasto, Rakennushistorian osaston julkaisu 16, 2. painos Helsinki 1998; Maisema-alue työryhmän mietintö I. Maisemanhoito. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992. Helsinki 1993; Maisema-alue työryhmän mietintö II. Arvokkaat maisema-alueet. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992. Helsinki 1993; Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet. Sisäasiainministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto, tiedotuksia 3/1983.
- Luonnonsuojeluohjelmat: Valtioneuvoston periaatepäättös lehtojensuojeluohjelmasta (1989), valtioneuvoston periaatepäättös lintuvesiensuojeluohjelmasta (1982), valtioneuvoston periaatepäättös rantojensuojeluohjelmasta (1990), valtioneuvoston periaatepäättös soidensuojelun perusohjelmasta (1979 ja 1981), valtioneuvoston periaatepäättös vanhojen metsien suojeluohjelmasta (1996), valtioneuvoston periaatepäättös kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisohjelmasta (1978), valtioneuvoston periaatepäättös harjajensuojeluohjelmasta (1984).
- Valtioneuvoston periaatepäättös arvokkaista maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä (5.1.1995).
- Sedimenttien ruoppaus ja läjitysohje. Ympäristö-opas 117. Ympäristöministeriö, Helsinki 2004.
- Veden varassa, Suomen vesiluonnon monimuotoisuus (toim. Mari Walls ja Liisa Rönkä). Edita, Helsinki 2004.

6.4

Virkistysmahdollisuuksien kehittäminen

TAVOITTEET

Rannikkoalueella on monipuoliset ja riittävät virkistysmahdollisuudet.

SUUNTAVIIVAT

Luonnon virkistyskäytön mahdollisuuksia tulee rannikkoalueilla hyödyntää monipuolisesti. Virkistysalueiden määrän ja sijainnin ohella huomiota tulee kiinnittää olemassa olevien virkistysmahdollisuuksien tehokkaaseen hyödyntämiseen ja niiden palvelujen tasoon. Erityisesti voimakkaan kasvun alueilla sekä tiiviin loma-asutuksen yhteydessä on syytä huolehtia lisääntyvien virkistyskäyttöpaineiden ja rannikkoalueen muun käytön yhteensovittamisesta sekä riittävien alueiden varaamisesta virkistyskäytön tarpeisiin. Virkistysmahdollisuuksia kehitettäessä on tärkeää kiinnittää huomiota rannikkoalueen pysyvän asutuksen säilyttämiseen, asukkaiden tarpeisiin ja työmahdollisuuksiin sekä pyrkiä lisäämään alueen laatua ja vetovoimaa.

Virkistysmahdollisuuksia on kehitettävä keskeisesti ja rannikon luonnonoloihin sopeutuen. Toimien johdonmukaisuutta ja yhteistyömahdollisuuksia virkistyskäyttöön liittyvien toimijoiden välillä tulee parantaa.

KEINOT

Selvitetään virkistyskäytön tarpeet ja virkistysmahdollisuuksien tarjonta.

Toteutetaan ympäristöministeriön ja alueellisten toimijoiden yhteistyönä hanke, jossa arvioidaan rannikkoalueen virkistykseen varattujen alueiden määrää, laatua ja saavutettavuutta. Lisäksi arvioidaan virkistyskäyttöön liittyvää kysyntää ja tarpeita. Tarkoituksena on selvittää rannikkoalueen virkistysmahdollisuuksien riittävyys erityyppisiin tarpeisiin. Virkistyskäytön toimijat, maakuntien liitot, kunnat, Metsähallitus ja virkistysalueyhdistykset käyttävät selvityksestä saatavaa tietoa hyväksi virkistyskäytön, siihen liittyvän rahoituksen ja alueiden käytön suunnittelussa.

Kiinnitetään erityistä huomiota virkistysmahdollisuuksien turvaamiseen rannikon kasvualueilla sekä tiiviin loma-asutuksen alueilla. Maakunnan liitot ja kunnat ottavat alueiden käytön suunnittelun yhteydessä huomioon virkistysmahdollisuuksien ja vapaan rannan määrällisen riittävyyden ja saavutettavuuden erityisesti niillä alueilla, joilla rannikon käyttö on runsasta. Rannikkokunnat, virkistysalueyhdistykset ja Metsähallitus huolehtivat virkistys- ja luonnonsuojelualueiden palvelujen tasosta ja opastuksesta parantaakseen alueiden vetovoimaisuutta ja lisätäkseen tietoisuutta rannikkoalueen kestävästä virkistyskäytöstä. Ne myös seuraavat systemaattisesti kohteiden käyttöä, palveluntarpeita ja kysynnänmuutoksia. Lisäksi ne pyrkivät kehittämään virkistysmahdollisuuksia siten, että käyttöpaineita ohjataan rannikon luonnonarvojen kannalta vähiten herkille alueille kestävä luontomatkailun periaatteiden mukaisesti sekä huolehtimaan laajempien virkistysyhteyksien ja reittien olemassaolosta.

Huolehditaan rannikkoalueilla virkistystarpeiden tasapainoisesta yhteensovittamisesta muuhun alueiden käyttöön. Muun muassa Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmia laativat alueelliset ympäristökeskukset ja Metsähallitus ottavat yhteensovittamistavoitteen huomioon ja pyrkivät ensisijaisen suojelun turvaamistarpeiden ohella tarkastelemaan alueita myös virkistyskäytön kannalta. Ympäristöministeriö yhteistyössä Metsähallituksen kanssa pyrkii selvittämään meri- ja rannikkokansallispuistojen laajentamistarpeita ja -mahdollisuuksia. Alueiden käytön suunnittelun

tueksi ympäristöministeriö selvittää rannikon sulkeutuneisuutta.

Toteutetaan rannikkoalueilla luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edistämiseksi laadittua toimintaohjelmaa.

Valtioneuvoston periaatepäätös toimintaohjelmasta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edistämiseksi esittää toimenpiteitä vastuiden selkeyttämiseksi ja tavoitteiden yhteensovittamiseksi, luonnossa toimimisen edellytysten kehittämiseksi ja vetovoimatekijöiden säilyttämiseksi, tuotteistamisen ja yhteistyön kehittämiseksi sekä kysyntälähtöisyyden ja tiedon ja osaamisen lisäämiseksi.

Lisätään tukea rannikkoalueen virkistysmahdollisuuksien kehittämiseksi.

Valtion ja kuntien tulisi varmistaa riittävä tuki rannikkoalueen virkistysmahdollisuuksien ja niiden palvelutason parantamiseen. Virkistyskäytön toimijat pyrkivät tehokkaasti suuntaamaan luontomatkailusta ja käyttäjiltä saatavia tuloja virkistysalueiden hoidon ja kestäväen käytön edistämiseen.

Tunnistetaan virkistyskäytön toimijoiden vastuut ja parannetaan yhteistyötä.

Ministeriöt, maakuntien liitot ja kunnat pyrkivät omalta osaltaan selkiyttämään virkistyskäytön toimijoiden työnjakoa parantaakseen käsitystä eri toimijoiden asemasta ja tehtävistä valtakunnallisella ja alueellisella tasolla. Rannikkoalueen kunnat sekä virkistyskäytön ja luontomatkailun yksityiset toiminnanharjoittajat pyrkivät tekemään seudullista yhteistyötä, verkostoitumaan sekä selvittämään mahdollisuudet perustaa rannikkokuntien yhteisiä virkistysalueyhdistyksiä. Paikallisten toimijoiden yhteistyötä tulisi erityisesti tehostaa sellaisissa rannikkokunnissa, joissa luonnon virkistyskäyttöön perustuva elinkeinotoiminta on merkittävää.

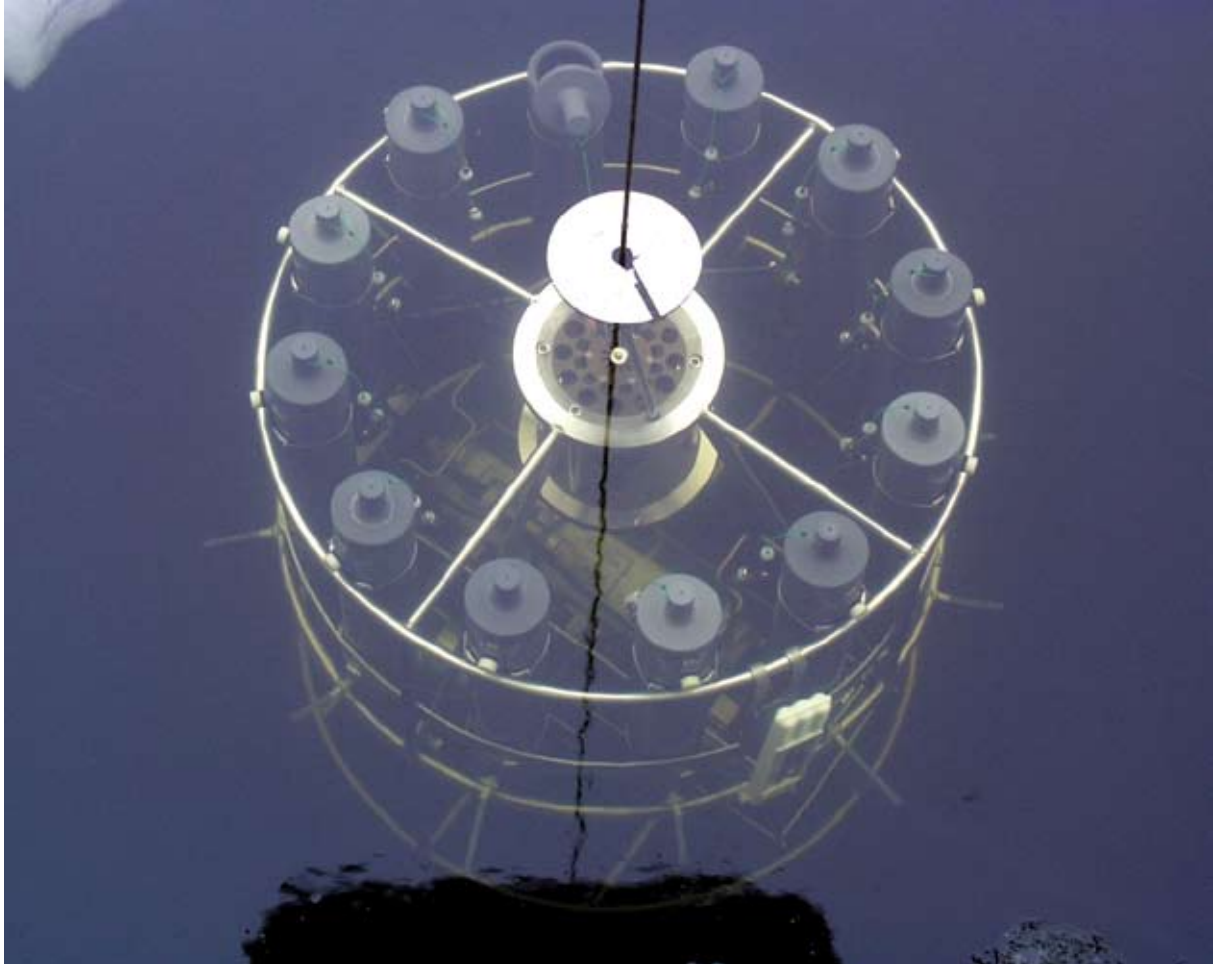
Osallistavan suunnittelun edistämiseksi kuntien ja maakuntien liittojen tulisi tarjota rannikkoalueiden käyttäjille mahdollisuuksia tuoda esiin virkistysalueisiin liittyviä toiveita ja tarpeita sekä näkemyksiään virkistysmahdollisuuksien riittävydestä.

Varmistetaan jokamiehen oikeuksien toteutuminen.

Jokamiehen oikeuksien käytännön turvaaminen edellyttää, että suurin kysyntäpaine ohjataan virkistysalueille ja reiteille, joilla on turvattu riittävä luonnonhoito ja oheispalvelut, kuten jätehuollon järjestäminen. Maankäytön suunnittelussa ja rakentamisen ohjauksessa kiinnitetään huomiota rakentamattomien alueiden riittävyteen ja huolehditaan toimintojen sijoittamisesta siten, että myös jokamiehen oikeuteen perustuvalla luonnon virkistyskäytölle jää riittävästi vapaita alueita. Huolehditaan vesilläliikkujien reitistöjen riittävydestä, peruspalveluista ja rantautumismahdollisuuksista ja ne nähdään tärkeinä vesien yleiskäytön ohjaamisessa.

Lisätietoja

- Valtioneuvoston periaatepäättös toimintaohjelmasta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edistämiseksi (13.2.2003).
- www.luontoon.fi.
- **Jokamiehen oikeudet, vapaus ja vastuu kulkevat käsi kädessä (toim. Pekka Tuunanen).** Ympäristöministeriön esite, Helsinki 2003.
- **Maa- ja metsätalousministeriön vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia.** Virkistyskalastus Suomessa nyt ja tulevaisuudessa. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 58/2002.
- **Kestävän luontomatkailun periaatteet luonnon-suojelualueilla:** www.metsa.fi.

6.5

Tiedon saatavuuden parantaminen

TAVOITTEET

Rannikkoaluetta koskevien ratkaisujen perustaksi on saatavilla luotettavaa tietoa.

Rannikkoalueen käyttäjät tuntevat rannikon erityisolot ja osaavat ottaa ne toiminnassaan huomioon.

SUUNTAVIIVAT

Rannikon ekosysteemien hoidon ja hyödyntämisen sekä luonnonvarojen käytön tulee perustua tutkittuun tietoon ekosysteemien toiminnasta sekä ympäristön tilan seurantaan. Tiedon avulla rannikkoalueen käyttöä ja hoitoa voidaan ohjata haluttuun suuntaan sekä parantaa valmiuksia reagoida joustavasti yllättäviin tilanteisiin. Tavoitteena on rannikkoympäristön tilan parantaminen, taloudellisen toiminnan suuntaaminen rannikon luontoa ja ympäristöä kunnioittavalla tavalla sekä kiinnostuksen herättäminen omaa elinympäristöä kohtaan.

Yhteinen tietopohja on olennaisen tärkeä tekijä hallinnonalojen toimien yhteensovittamisen ja yhteistyön kannalta. Tiedon tehokas hyödyntäminen edellyttää myös tiedon jakamista ja osaamista sen soveltamisessa. Tärkeitä on tietojen konkretisoituminen käytännön toiminnassa, kuten luonnonvaraelinkeinojen harjoittamisessa, rannikolla toteutettavissa käytön ja hoidon hankkeissa sekä rannikkoalueiden käytön suunnittelussa. Asukkaiden, järjestöjen ja muiden asianomaisten tahojen osallistuminen edellyttää tiedon selkeää esittämistä. Selkeä ja havainnollistettu tieto rannikkoalueen tilasta ja toiminnan vaikutuksista lisää myös rannikkoalueen käyttäjien yleistä ympäristötietoisuutta.

KEINOT

Tunnistetaan ja korjataan rannikkoaluetta koskevat tiedolliset puutteet.

Tunnistetaan olemassa olevan tiedon keskeiset puutteet ja selvitetään rannikkoalueiden yhdenmetyt käytön ja hoidon kannalta oleelliset tiedon tarpeet. Tämän perusteella ohjataan tutkimusta vastaamaan tiedon tarpeita sekä kohdennetaan rahoitusta erityisesti monitieteisiä rannikkoalueiden yhdenmetyt käytön ja hoidon tarpeita ajatellen.

Lisää tietoa tarvitaan erityisesti ilmastonmuutokseen sopeutumisesta ja sen rannikoille aiheutuvista vaikutuksista, haitallisten aineiden ominaisuuksista ja mahdollisesta esiintymisestä rannikkoympäristössä sekä rannikon kulttuuriympäristöistä ja vedenalaisista muinaisjäännöksistä. Merellisten luontotyyppien suotuisan suojelutason arvioimiseksi ja lisätoimien pohjaksi tarvitaan uutta tietoa vedenalaisista luontotyypeistä ja lajeista. Tiedon hankkimiseksi ympäristöministeriö toteuttaa vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelmaa (VELMU), jonka tuottamalla tiedoilla helpotetaan luonnonvarojen hyödyntämisen ja luonnonsuojelun suunnittelua. Tietoja arvokkaista luontoalueista voidaan käyttää rannikkoalueiden yhdenmetyt käytön ja hoidon suunnittelussa, ympäristövaikutusten arvioinneissa sekä muun muassa öljy- ja kemikaalionnettomuuksien torjunnassa ja puhdistuksessa. Inventointiohjelma pyritään toteuttamaan Suomen rannikon alueella vuoden 2014 loppuun mennessä.

Tiedon puutteiden ei anneta estää tai hidastaa rannikkoympäristön kannalta tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymistä.

Parannetaan rannikkoalueiden tilan seurantaa ja tiedon sovellettavuutta.

Rannikkoalueiden tilan seurannan kehittämiseksi tulisi selvittää rannikoilla tehtävän seurannan nykytila, sen kohteet ja laajuus. Rannikkoaluetta koskevien luotettavien tietojen saamiseksi on seurantaa kehitettäessä tärkeää varmistaa sen perustuminen riittävän pitkille aikasarjoille.

Tiedon laadun ja määrän parantamisen myötä eri toimialat sopeuttavat toimintaansa vastaamaan uusia käsityksiä. Rannikkoaluetta koskevia päätöksiä tekevät viranomaiset soveltavat uutta tietoa ja ohjaavat toimintaa joustavasti seurantatulosten

osoittamaan suuntaan. Tiedon sovellettavuutta ja sen käytännön merkitystä edistetään kehittämällä mekanismeja, joilla helpotetaan uusien tietojen käyttöönottoa eri toimialoilla ja niiden hyödyntämistä osana rannikkoalueen toimintaa. Rannikkoaluetta koskevan tutkimuksen tekijät pyrkivät välittämään tutkimuksen ja seurannan tuloksia päätöksentekijöille sekä huolehtivat osaltaan tutkimuksellisten tarpeiden esiintuomisesta.

Alueelliset ympäristökeskukset seuraavat rannikkoalueella harjoitettavan toiminnan vaikutuksia ja rannikkoympäristön tilan muutoksia. Ympäristöhallinnossa selvitetään, miten rannikkoalueen yhdenmisen käytön ja hoidon edistymistä tullaan seuraamaan.

Vahvistetaan rannikkoalueen viranomaisten yhteistä tietopohjaa.

Rannikkoaluetta koskevaa paikkatietoa hallussaan pitävät viranomaiset pyrkivät näiden tietojen saatavuuden ja yhteensopivuuden lisäämiseen. Asianomaiset ministeriöt vastaavat yhteisen paikkatietoinfrastruktuurin luomisesta tähän liittyvän direktiivin (INSPIRE) tultua annetuksi ja varmistavat, että erilaisia tietoja sisältävät paikkatietoinfrastruktuurit ovat keskenään yhteensopivia. Alueelliset viranomaiset korostavat toiminnassaan tiedon vaihtoa, jakavat hallussaan olevaa informaatiota muille viranomaisille ja pyrkivät edistämään tietojen maksuttomuutta.

Varmistetaan ja kerätään riittävät tiedot rannikkoalueella toteutettavista hankkeista ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä sekä selvitetään ja arvioidaan viranomaisten laatimien suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutukset rannikkoalueella. Viranomaiset hyödyntävät ja ajantasaistavat olemassa olevia luontoselvityksiä, -kartoituksia sekä kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevia valtakunnallisia ja alueellisia inventointeja toiminnan ohjaamiseksi kestäväällä tavalla.

Viranomaiset huolehtivat asianmukaisesta tiedottamisesta poikkeuksellisissa olosuhteissa ja tilanteissa. Toiminnan nopeuttamiseksi onnettomuustilanteissa olisi syytä kiinnittää huomiota osoite- ja paikkatietojen yksiselitteiseen määrittelyyn rannikon haja-asutusalueilla sekä parantaa muun muassa virkistysalueiden paikannusmahdollisuuksia.

Muokataan ja levitetään tietoa osallistumisen edistämiseksi.

Rannikkoaluetta koskevia päätöksiä tekevät viranomaiset kiinnittävät erityistä huomiota päätöksenteon ja suunnittelun avoimuuteen ja toiminnan perustana olevan tiedon jakamiseen ymmärrettävässä muodossa. Osallistumisen ja avoimuuden edistämiseksi viranomaiset tiedottavat aktiivisesti rannikkoaluetta koskevista suunnitelmista ja hankkeista. Lisäksi ne huolehtivat tiedon havainnollistamisesta. Rannikon kaksikielisillä alueilla viranomaiset varmistavat tiedottamisen ja osallistumismahdollisuudet suomen- ja ruotsinkielellä.

Alueellisia yhdenmisen käytön ja hoidon strategioita ja toimenpideohjelmia laadittaessa kiinnitetään erityistä huomiota valmistelun tukena olevan tiedon saatavuuteen. Rannikkoaluetta koskevan tiedon levittämiseksi alueellisten strategioiden valmistelun yhteydessä voidaan arvioida tarpeet ja mahdollisuudet erityisten tietopankkien perustamiseen.

Rannikkoaluetta koskevan tiedon julkisen saatavuuden parantamiseksi ympäristöhallinnon ja muiden hallinnonalojen tulisi selvittää mahdollisuudet koota yhteen omat rannikkoympäristöä koskevat tietonsa. Lisäksi niiden tulisi mahdollisuuksien mukaan varmistaa tietojen yhteensopivuus sekä muokata ja levittää rannikkoympäristöä koskevaa yhdenmukaista tietoa erityisesti internetin välityksellä. Viranomaiset, järjestöt ja hankkeet huolehtivat omalta osaltaan internetissä levitetävän tiedon ajantasaisuudesta.

Parannetaan tietoisuutta rannikko-ympäristöstä osana kasvatusta ja koulutusta.

Tietoa ja tietoisuutta rannikkoalueen erityiskysymyksistä sekä osaamista alueen käyttämiseksi ja hoitamiseksi kestäväällä tavalla tulee kehittää. Korkeakoulujen tulee tarjota opetusta rannikkoalueen yhdenmisen käytöstä ja hoidosta sekä huolehtia osaltaan sen edellyttämistä tiedollisista tarpeista. Rannikkoalueen ammatillisten oppilaitosten tulee ottaa opetuksessaan huomioon rannikkoluonnon ja kulttuuriympäristön erityispiirteiden vaatimukset ja soveltaa yhdenmisen käytön ja hoidon periaatteita ja menetelmiä, kuten ekosysteemilähestymistapaa, ja siten vahvistaa rannikolla toimimisen edellytyksiä.

Suomi on sitoutunut Itämeren maiden opetusministeriöiden vuonna 2002 hyväksymään Baltic 21E -ohjelmaan, jonka mukaisesti kestävä kehityksen näkökohdista pyritään muodostamaan maiden koulutusjärjestelmien luonteva ja pysyvä osa. Uusissa perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa kestävä kehityksen edistäminen on sisällytetty kaikkiin oppineisiin ja ammatillisessa koulutuksessa ympäristömyönteisten työ- ja toimintatapojen hallinta kuuluu ammatiosaamiseen.

Rannikkoalueen ja sen luonnon tuntemusta voidaan parantaa luontokouluissa ja -keskuksissa sekä ympäristökouluissa annettavassa opetuksessa ja kasvatuksessa. Järjestöjen ja eri toiminnanharjoittajien organisaatioiden välittämällä tiedolla ja koulutuksella on suuri merkitys samoin kuin näiden tarjoamalla osallistumismahdollisuuksilla. Järjestöjen ja vapaaehtoisten organisaatioiden tulee mahdollisuuksien mukaan toiminnassaan ja koulutuksessaan tuoda esiin rannikkonäkökulmaa. Edelleen järjestöjen, mutta myös kansalaisten valmiuksia ja mahdollisuuksia toimia onnettomuustilanteissa ja luonnonkatastrofeissa tulee parantaa.

Lisätietoja

- Direktiivi yhteisön paikkatietoinfrastruktuurin (INSPIRE) perustamisesta (2004/516/EY): www.mmm.fi.
- www.ymparisto.fi.
- Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelma: www.ymparisto.fi/velmu.
- Itämeriportaali: <http://www.fimr.fi/fi/itamerikanta.html>.
- Suomalaisen ympäristön ja yhteiskunnan kyky sopeutua ilmastonmuutokseen, FINADAPT. www.ymparisto.fi.
- Lounaisen Suomen paikkatiedon verkosto ja palvelu Lounaispaikka: www.lounaispaikka.fi.
- Sarvala, M. & Sarvala J. (toim.): Miten voit, Selkämeri? Ympäristön tila Lounais-Suomessa 4. Lounais-Suomen ympäristökeskus 2005.
- Kronholm, M., Albertsson, J. & Laine, A. (toim.): Perämeri Life. Perämeren toimintasuunnitelma. Länsstyrelsen i Norrbottens län, rapportserie 1/2005.
- Vuorinen E. & Hyytiäinen U. (toim.): Karjaanjoen vesistö, Eläköön vesi! Lohjan ympäristölautakunta, julkaisu 7/2005.
- Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2006–2014. Kestävän kehityksen toimikunnan koulutusjaosto 15.3.2006.

6.6

Itämeren alueen yhteistyön vahvistaminen

TAVOITTEET

Itämeren alue on rannikkoalueiden yhdenmukaisen käytön ja hoidon edelläkävijä.

SUUNTAVIIVAT

Itämeren ja sen rannikkoympäristön tilan parantaminen edellyttää Itämeren rannikkovaltioilta kansallisten toimien lisäksi yhteisesti sovittuja tavoitteita ja niiden mukaisia toimenpiteitä. Ympäristöongelmat ja luonnon toiminta eivät noudata valtioiden rajoja, mistä johtuen Itämeren rannikkoalueita koskevat monet yhteiset haasteet. Tällaisia uhkia ovat muun muassa meren pilaantuminen ja rehevöityminen, vieraslajit, luonnonkatastrofit sekä öljy- ja kemikaalionnettomuudet. Itämeren luonnonvarojen hyödyntäminen ja merialueen käyttö aiheuttavat niin ikään vaikutuksia koko Itämeren alueella. Toimintojen yhteensovittaminen paitsi toisiinsa myös ympäristön vaatimuksiin edellyttää kansainvälistä yhteistyötä, yhteisiä toimintatapoja ja sopimuksia.

Meren tila on huomattava tekijä koko Itämeren alueen kilpailukyvyille. Itämeren valuma-alue on merkittävä sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen toiminnan keskus, jonka dynaamisuus ja kasvupotentiaali ovat vain vahvistuneet EU:n laajentumisen myötä. Rannikkoalueiden yhdennettyä käyttöä ja hoitoa koskevan yhteisen näkemyksen luomiseksi ja siihen liittyvän sääntelyn kehittämiseksi Itämeren alueella tarvitaan entistä tehokkaampaa yhteistyötä ja vuoropuhelua olemassa olevien yhteistyöelinten, EY:n toimielinten, Itämeren alueen kansainvälisten toimijoiden, muiden Itämeren rannikkovaltioiden ja niiden keskeisten sidosryhmien kesken.

KEINOT

Vahvistetaan Itämeren asemaa globaalissa toimintaympäristössä.

Itämeren alueen EU-jäsenmaat pyrkivät yhdessä vaikuttamaan Itämeren alueen kehittymiseen ja sen asemaan Euroopassa ja maailmassa. Yhteistyöllä parannetaan merialueen käytön yhteensovittamista ja vaikutetaan sellaisiin valtioiden rajat ylittäviin ongelmiin ja uhkiin, joita ei voida ehkäistä ainoastaan yksipuolisilla toimenpiteillä. Jäsenvaltiot kehittävät ja edistävät rannikkoalueiden yhdennettyä käyttöä ja hoitoa rannikon tarpeista ja erityispiirteistä käsin. Ne vaikuttavat aktiivisesti EU:n meri- ja rannikkoalueisiin liittyvään ohjaukseen, kuten kehitteillä olevaan meripolitiikkaan, ja panevat täytäntöön yhteisön meriympäristöpolitiikan puitedirektiivin sen tultua annetuksi. Jäsenvaltiot edistävät rannikkoalueiden kestävästä kehitystä läpäisevästi myös muiden EU-politiikkojen laadinnassa. Euroopan unioni pyrkii aktiivisesti edistämään yhteistyötä Venäjän kanssa Itämeren käyttöön ja hoitoon liittyvissä kysymyksissä.

Itämeren rannikkovaltiot edistävät aktiivisesti vuorovaikutusta alueen olemassa olevissa yhteistyöelimissä, joista keskeisimpiä ovat CBSS, HELCOM, VASAB, Pohjoismaiden ministerineuvosto ja Baltic 21, ja pyrkivät luomaan näiden toimijoiden kesken vahvan yhteisen tahtotilan Itämeren rannikkoalueiden kehittämisen tavoitteista, ongelmista ja tarvittavista toimista. Yhteistyöelinten puitteissa rannikkovaltiot tehostavat johdonmukaisesti kansainvälisten toimijoiden yhteistyötä rannikon käytön ja hoidon yhteensovittamiseksi, varmistavat yhteisesti sovittujen toimenpiteiden tehokkaan täytäntöönpanon sekä suuntavat rahoitusta Itämeren rannikkoalueiden kestävästä käytöstä ja hoidon toteuttamiseksi. Edistetään Itämeren rannikkoalueilla ekosysteemilähestymistapaa sekä rannikkoalueen strategista suunnittelua.

Parannetaan rannikkoalueen tilaa kansainvälisillä toimenpiteillä.

Suomi vaikuttaa EU:n, HELCOM:in, kansainvälisten rahoituslaitosten sekä muun kansainvälisen yhteistyön kautta siihen, että Itämeren ekologinen tila paranee ja että Itämeren tilaa vaarantavat kuormitus ja riskit vähenevät. Tärkeä merkitys on muun muassa EU:n meristrategiadirektiivin valmistelulla, HELCOM:issa valmisteltavana olevalla Itämeren suojelun toimintaohjelmalla sekä toimilla Pietarin jätevesien käsittelyn tehostamiseksi. Rannikkoluonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi toimitaan Natura 2000 -verkoston toteuttamisen ohella kansainvälisesti sen hyväksi, että ekologisesti yhtenäinen meri- ja rannikkoalueiden suojelualueverkosto voitaisiin luoda Itämerelle ja Koillis-Atlantille Koillis-Atlantin (OSPAR) ja Itämeren suojelusopimusten (HELCOM) ministerikokouksessa vuonna 2003 sovitun mukaisesti.

Kehitetään rannikkoalueen kestävän käytön ja hoidon yhteistyötä naapurivaltioiden kanssa.

Suomi jatkaa ja kehittää käynnissä olevaa ympäristöyhteistyötä Venäjän kanssa. Tukitoimia Venäjälle jatketaan erityisesti jätevesien puhdistamiseksi ja öljyntorjuntavalmiuden parantamiseksi. Suomi pyrkii kehittämään myös muuta lähialueiden ympäristöyhteistyötä vesiensuojelun ja merellisen luonnonsuojelun osalta. Hyödynnetään tehokkaasti EU:n rahoitusvälineitä Itämeren rannikkoalueiden tilaa ja elinvoimaisuutta parantavien hankkeiden rahoituksessa.

Kehitetään ympäristöhallinnossa rajavesistöyhteistyötä sekä Itämereen rajoittuvan kansainvälisen vesienhoitoalueen (Tornionjoen) vesienhoidon suunnittelua rannikkovesien tilan parantamiseksi. Hankkeiden, joiden ympäristövaikutukset Itämerellä ylittävät valtioiden rajat, vaikutukset muun muassa rannikkoympäristöön arvioidaan ja selvitetään yhteistyössä toisen valtion kanssa ns. Espoon sopimuksen mukaisesti.

Jatketaan ja lisätään rajat ylittävää alueiden välistä ja valtiollista yhteistyötä rannikkoalueiden kaupan, kulttuurin ja sujuvan liikenteen edistämiseksi. Muun muassa Pietarin metropolialueen kehittymisen nähdään tarjoavan merkittäviä mahdollisuuksia Itämeren alueen kilpailukyvyyn parantamiseen ja sen aseman vahvistamiseen globaalina toimijana.

Lisätään Itämeren alueen kansainvälistä tutkimusyhteistyötä.

Rannikkoalueen monitieteiset yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset suuntaavat opetusta ja tutkimusta Itämeren alueen kansainväliseen tutkimusyhteistyöhön yhteisen tietopohjan aikaansaamiseksi ja vuorovaikutuksen kasvattamiseksi. Ne pyrkivät myös lisäämään tutkimus- ja opiskelijavaihtoa Itämeren rannikkoyliopistojen ja korkeakoulujen välillä.

Tutkijat, elinkeinoelämä ja hallinto pyrkivät toiminnallaan lisäämään kansallisten ja kansainvälisten rannikkoaluetta koskevien tutkimus- ja muiden hankkeiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja ottamaan niistä saatuja tuloksia ja tietoja tehokkaasti käyttöön. Itämeren rannikkoalueen toimijat, viranomaiset ja sidosryhmät edistävät aktiivisesti yhteisiä tutkimus- ja kehittämishankkeita ja hyödyntävät näissä muun muassa EU:n aluekehitysrahaston tarjoamia mahdollisuuksia.

Lisätietoja

- Meriympäristön suojelua ja säilyttämistä koskeva teemakohtainen strategia (2005/504/EY): <http://europa.eu.int/comm/environment/water/marine.htm>.
- Direktiiviehdotus yhteisön meriympäristöpolitiikan puitteista (2005/505/EY): <http://europa.eu.int/comm/environment/water/marine.htm>.
- Baltic Marine Environment Protecting Commission (Helcom): www.helcom.fi.
- Helcom Recommendation 24/10: Implementation of Integrated Marine and Coastal Management of Human Activities in the Baltic Sea Area: www.helcom.fi.
- Itämeren suojelun toimintaohjelma (Helcom Baltic Action Plan): www.helcom.fi.
- Vision and Strategies around Baltic Sea, VASAB: www.vasab.org.pl.
- The Council of the Baltic Sea States, CBSS: www.cbss.st.
- An Agenda 21 for the Baltic Sea Region: www.baltic21.org.
- Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context, Espoo 1991. (Espoon sopimus): www.unece.org/env/eia.
- Itämeritutkimusohjelma BONUS: www.bonusportal.org.

7 Strategian ympäristövaikutusten arviointi

7.1

Strategian yleiset vaikutukset ja toteutettu vuorovaikutus

Tämä strategia on laadittu EU:n rannikkoalueiden yhdenmetyt käytön ja hoidon suosituksessa annetuista lähtökohdista sekä Suomen rannikkoalueen omista erityispiirteistä ja oikeudellis-hallinnollisista olosuhteista. Laajapohjainen ympäristöministeriön työtä varten asettama yhteistyöryhmä on ohjannut strategian laadintaa koko työn ajan. Strategian laatimisen tukena ovat toimineet erillisestä arvioinnista saadut tiedot sekä Oulussa, Kotkassa, Turussa ja Vaasassa järjestetyt sidosryhmäseminaarit. Sidosryhmäseminaareissa kunkin alueen keskeisillä toimijoilla on ollut mahdollisuus keskustella ja esittää suoraan näkemyksiä, tavoitteita ja tarvittavia toimenpiteitä strategian laatimisen pohjaksi.

Keskeisenä lähtökohtana suosituksessa ja Suomen kansallisessa strategiassa on rannikoiden kestävä käyttö ja hoito, minkä johdosta strategian tavoitteet ja toimenpiteet on asetettu pitkälti rannikkoympäristön reunaehdoja kunnioittaen. Strategiassa esitetään myös nimenomaisia toimenpiteitä rannikkoympäristön tilan parantamiseksi. Strategian toteutumisen ympäristövaikutukset oletetaan tästä syystä yleisesti positiivisiksi, vaikkakin elinvoimaisuuden ja virkistyskäytön vahvistuminen voi tuoda mukanaan myös rannikkoympäristön kannalta haitallisia vaikutuksia. Näiden vaikutusten oletetaan strategian toteutuessa pitkällä tähtäimellä korjautuvan muun muassa ekosysteemilähestymistavan vahvistumisen myötä sekä rannikkoalueiden käytön suunnittelua kehittämällä.

Lisääntyvän verkostoitumisen, yhteistyön ja rannikkoelinkeinojen strategisen kehittämisen oletetaan aiheuttavan positiivisia taloudellisia vaikutuksia rannikkoalueella. Strategian toteutuessa rannikkoalueen sosiaalinen kestävyys paranee muun muassa elinvoimaisuuden kehittymisen, virkistysmahdollisuuksien parantumisen ja osallistumismahdollisuuksien korostumisen myötä. Suomen rannikkostrategian toteuttamisen ympäristövaikutukset on lisäksi arvioitu tarkemmin kehittämisaalueittain ja ne on otettu strategian valmistelussa huomioon. Mikäli strategia jää keskeisiltä osiltaan toteutumatta, Suomen rannikkoalueiden strateginen ja yhdenmetyt tarkastelu vaikeutuu ja yhdenmetyt käytön ja hoidon periaatteiden omaksuminen rannikkoalueilla viivästyy. Tällöin myös varautuminen ennalta koko rannikkoalueen tulevaisuuden haasteisiin hankaloituu.

Rannikkoalueen käytön ja hoidon arviointiraportti on kesäkuusta 2005 lähtien ollut luettavissa ympäristöhallinnon internet-sivuilla osoitteessa www.ymparisto.fi, jonka kautta jokaisella on ollut mahdollisuus tutustua strategian lähtökohtiin ja saada tietoja strategian valmistelusta. Internet-sivuilla on ollut erikseen nähtävillä yhteistyöryhmän kokoonpano ja sen kokousten muistiot, tiedot strategian valmistelusta sekä muistiot sidosryhmäseminaarien ja keskeisten asiantuntijatapaamisten ohjelmista ja sisällöistä. Valmistelusta on tiedotettu myös ruotsin kielellä. Asiasta on mainituilla sivuilla ja ympäristöhallinnon koulutustilaisuuksissa tiedotettu avoimesti ja annettu mahdollisuus ottaa yhteyttä strategian laatijoihin mielipiteiden esittämistä varten.

Strategian toteuttamisen ympäristövaikutukset kehittämisalueittain

Rannikonäkökulman vahvistaminen

Kiinnittämällä huomiota rannikkoalueen erityislaatuisuuteen meren ja maan vaihtumisalueena sekä käsittelemällä yhdentävällä tavalla rannikoilla tapahtuvaa toimintaa vahvistetaan strategista otetta rannikkoalueiden käytön suunnittelussa. Strateginen suunnittelu ja siihen liitetyt osallistumismahdollisuudet lisäävät alueen toimijoiden sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Rannikon alueellisen strategian ja toimenpideohjelman laatiminen helpottaa erilaisten käyttöpaineiden yhteensovittamista sekä kiinnittää huomiota rannikkoympäristön tilaan ja eri toimintojen vaikutuksiin ja niiden yhteensovittamiseen. Alueellisten erityispiirteiden, vahvuuksien ja ongelmien tunnistaminen auttaa suuntaamaan toimenpiteitä oikein haluttuun suuntaan. Lisäksi se helpottaa varautumista ja sopeutumista tulevaan kehitykseen. Tämän kaltaisen kokonaisvaltaisen suunnittelun ympäristövaikutukset ovat pitkällä tähtäimellä positiivisia. Ranta-alueiden suunnitelmallisuuden lisääminen helpottaa vapaan rannan säilymistä ja suuntaa käyttöpaineita luonnonarvojen kannalta vähemmän herkille alueille. Varautumalla ennalta ilmastonmuutoksen aiheuttamiin vaikutuksiin vähennetään mahdollisia ympäristövahinkoja ja pitkällä tähtäimellä säästetään myös taloudellisia resursseja. Viranomaisten ja asukkaiden yhteistyön ja vuorovaikutuksen vahvistuminen auttaa ehkäisemään ristiriitaisia ja ympäristön kannalta mahdollisesti harkitsemattomia ratkaisuja.

Kaavoituksen ympäristövaikutukset arvioidaan erikseen maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti. Samaten maakuntien liittojen ja kuntien viranomaisten laatimia suunnitelmia ja ohjelmia koskee yleinen ympäristövaikutusten arviointivelvollisuus.

Rannikkoalueen elinvoimaisuuden vahvistaminen

Rannikkoalueen omien vahvuuksien arvioinnilla ja alueen kehittämisellä näiden piirteiden pohjalta pyritään edistämään rannikkoalueen elinvoimaisuutta, jonka nähdään olevan välttämätön edellytys elämisen edellytysten säilymiselle rannikkoalueella. Kehittämisalueen keskeisenä tavoitteena on edistää rannikkoalueen taloudellista toimintaa, joka suunnitelmallisuuden kasvun myötä voidaan paremmin sovittaa rannikkoympäristön vaatimuksiin. Elämisen edellytysten vahvistuminen edistää osaltaan myös rannikon perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen liittyvien kulttuuriympäristöjen säilymistä. Strategian mukaisen elinkeinostrategian valmistelussa noudatetaan yleistä suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointivelvollisuutta.

Rannikkostrategiassa kiinnitetään huomiota ekosysteemilähestymistapaan ja liitetään sen periaatteet ja toimintatavat kiinteästi erityisesti luonnonvarojen käyttöön perustuvien elinkeinojen harjoittamiseen. Elinkeinoja harjoitetaan kestävästi, parasta käyttökelpoista tekniikkaa hyödyntäen sekä rannikon ekosysteemien antamissa rajoissa. Rannikkoalueen toimijoiden, niin asukkaiden kuin elinkeinonharjoittajien, tietoisuus rannikon kestävä käytön ja hoidon edellytyksistä sekä ekosysteemien toiminnasta on paitsi hyödyllistä rannikkoympäristön kannalta, pitkällä tähtäimellä myös taloudellisesti järkevää.

Elinkeinojen vahvistumisen mahdollisesti mukanaan tuoma rakentamisen lisääntyminen, liikenteen kasvu ja rannikon käytön laajeneminen vaikuttaa rannikkoluontoon. Esimerkiksi rantojen ja teiden lisärakentaminen aiheuttaa muutoksia luonnonolosuhteisiin, kuluttaa luonnonvaroja, ja voi siten aiheuttaa uhkia rannikon maisema-arvoille ja luonnon monimuotoisuudelle. Haittoja voidaan vähentää muun muassa toimintojen huolellisella sijainninhajauksella, ympäristövaikutusten arvioinnilla sekä kehittyvän teknologian myötä.

Rannikkoympäristön tilan parantaminen

Rannikkoympäristön tilan parantamiseen tähtäävillä toimenpiteillä pyritään erityisesti vaikuttamaan rannikkovesien laatuun vesien kuormitusta vähentämällä. Toimenpiteet liittyvät korostetusti rehevöitymisen vähentämiseen, koska sitä pidetään keskeisimpänä ongelmana paitsi koko Itämerelle myös rannikkovesille.

Strategian ehdotuksilla on yleisesti myönteinen vaikutus rannikkoympäristön tilaan erityisesti rehevöitymisen paremman hallinnan myötä. Itämeren ja rannikkovesien kuormitus vähenee muun muassa tehokkaamman maankäytön, vesiensuojelun ja maatalouden ympäristötukijärjestelmän johdosta. Tiedon lisääntyminen vedenalaisen luonnon monimuotoisuudesta parantaa mahdollisuuksia luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen. Varautuminen ennalta ympäristöönnettomuuksiin vähentää rannikkoluonnon kannalta tuhoisien onnettomuuksien riskejä ja parantaa toimintavalmiuksia onnettomuustilanteissa. Myös rannikkomaisemien ja kulttuuriympäristöjen arviointia ja huomioonottamista korostetaan, minkä myötä mahdollisuudet saaristo- ja rannikkoalueille ominaisten maisemien ja kulttuuriperinnön säilyttämiselle paranevat.

Itämeren suojelu- ja toimenpideohjelman sekä vesiensuojelun tavoiteohjelman ympäristövaikutukset on tarkemmin arvioitu kyseisten ohjelmien laatimisen yhteydessä.

Virkistysmahdollisuuksien kehittäminen

Selvittämällä rannikkoalueen virkistyskäytön tarpeet ja tarjonta kehitetään välineitä virkistysmahdollisuuksien parantamiseen ja edistetään virkistyskäytön toimijoiden yhteistyötä. Virkistyskäytön tarpeiden ja kysynnän selvittäminen (pilottihanke) auttaa määrittelemään virkistysmahdollisuuksien riittävyttä rannikkoalueella. Toimijoiden vastuiden selkiyttäminen tehostaa toimenpiteitä ja säästää resursseja. Rahoituksella varmistetaan osaltaan virkistysalueiden riittävyys sekä rannikkoluonnon

kannalta välttämättömien huoltopalveluiden laatu.

Luonnon virkistyskäytön laajentumisella ja luontomatkailun lisääntymisellä on rannikon herkkää luontoa kuluttavia vaikutuksia. Myös jokamiehenoikeuksien laajamittainen hyödyntäminen voi johtaa luonnonarvojen heikkenemiseen erityisesti voimakkaan käyttöpaineen alaisilla rannikkoalueilla. Virkistyskäyttötarpeiden lisääntyminen voi aiheuttaa paineita suunnata käyttöä luonnonarvoiltaan tärkeille alueille. Strategiassa virkistysmahdollisuuksia pyritään kehittämään kestävästi ja rannikon luonnonoloja kunnioittaen. Virkistyskäytön lisääntyessä käytön sopeutuminen ympäristöön turvataan muun muassa virkistysalueiden luonnonhoitoa ja ympäristötietoisuutta parantamalla. Erityisesti kasvialueilla huomion kiinnittäminen virkistysmahdollisuuksien riittävyyteen lisää asukkaiden viihtyvyyttä.

Tiedon saatavuuden parantaminen

Tiedollisten puutteiden selvittäminen auttaa suunnittelemaan tutkimusta niille alueille, joista tietoa rannikon tilan parantamiseksi eniten tarvitaan. Tiedon lisääminen muun muassa vedenalaisesta luonnosta on välttämätöntä rannikon luontotyyppien ja lajien suojelun turvaamiselle. Parantamalla seuranta- ja tiedon sovellettavuutta tietoisuus rannikon luonnonoloista ja biodiversiteetistä paranee niin tutkimuksen ja rannikon elinkeinonharjoittajien käyttöön kuin yleisen ympäristötietoisuuden kannalta. Rannikkoalueen yhdenmetyt käytön ja hoidon strategian seuranta tehostaa koko strategian vaikuttavuutta sekä auttaa ohjaamaan toimintaa rannikon tilan kannalta edullisempaan suuntaan.

Rannikkoalueen kestävä käytön ja sitä koskevan tuntemuksen lisäämisellä koulutuksessa ja kasvatuksessa nähdään olevan rannikon ympäristöön erityisen tärkeä ja positiivinen käyttäytymistä ohjaava vaikutus, jonka merkitys pitkällä tähtäimellä entisestään korostuu. Parempi tietopohja tehostaa osallistumista ja edistää rannikkoalueen käytön strategista suunnittelua. Myös rannikko-

aluetta koskevan päätöksenteon laatu paranee tiedon lisääntymisen myötä. Lisäksi viranomais-ten yhteisen tietopohjan vahvistuminen ja muun muassa paikkatietojen saatavuuden parantuminen edistävät viranomaisten välistä vuorovaikutusta, ja siten helpottavat rannikkoympäristöä koskevan tiedon levittymistä, toimenpiteiden johdonmukaisuutta ja niiden tehokkaampaa suuntaamista.

Itämeren alueen yhteistyön vahvistaminen

Rannikkoalueiden käytön ja hoidon yhteistyön lisääntyminen Itämeren rannikkovaltioiden välillä parantaa rannikkoalueisiin liittyvää tiedonvaihtoa, lisää tietoa Itämeren tilasta ja auttaa suuntaamaan Itämeren ympäristönsuojelutoimia oikein.

Yhteisen tahtotilan luominen Itämeren alueen kansainvälisten toimijoiden välillä ja Itämeren merkityksen korostaminen auttaa fokusoimaan toimenpiteitä Itämeren vesien tilan parantamiseksi. Ympäristöyhteistyön kehittäminen ja jatkaminen Venäjän kanssa sekä muu lähialueilla tehtävä yhteistyö tulee parantamaan Suomenlahden vesien ja sen rannikkoympäristön tilaa. Itämeren alueen kehittyminen ja sen kilpailukyvyyn vahvistuminen johtanee kuitenkin myös ympäristön kannalta haitallisiin vaikutuksiin, kuten liikenteen, Itämeren luonnonvarojen hyödyntämisen ja rannikkoalueen käytön kasvuun. Näitä vaikutuksia pyritään hallitsemaan yhdenmukaista käyttöä ja hoitoa kehittämällä sekä huolehtimalla kansainvälisistä velvoitteista ja kehittämistyöstä Itämeren tilaan liittyen.

KUVAILEHTI

<i>Julkaisija</i>	Ympäristöministeriö Alueidenkäytön osasto			<i>Julkaisu-aika</i> Toukokuu 2006
<i>Tekijä(t)</i>	Johanna Hanhijärvi			
<i>Julkaisun nimi</i>	Kestävästi rannikolla, Suomen rannikkostrategia			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Suomen ympäristö 15/2006			
<i>Julkaisun tema</i>	Luonnonvarat			
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>	Suomen rannikkostrategia, Arviointiraportti. Suomen ympäristö 10/2006.			
<i>Tiivistelmä</i>	Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat 2002 rannikkoalueiden yhdenmukaista käyttöä ja hoitoa koskevan suosituksen, jolla linjataan rannikkoalueiden käytön ohjausta ja sen kehittämistarpeita yhtenäisesti koko unionia koskien. Suomen rannikkostrategia on laadittu suosituksen kansallista toimeenpanoa varten. Hyvistä ohjauskeinoista huolimatta rannikkoalueen tila näyttää yhä huolestuttavammalta. Veden laatu ja luonnon monimuotoisuus kehittyvät huonompaan suuntaan. Rannikon asutus ja elinkeinotoiminta lisääntyvät mutta toisaalta perinteisten elinkeinojen harjoittamismahdollisuudet kapenevat. Merialueen onnettomuusriskit kasvavat ja myös tulvat ja myrskyt voimistuvat ilmastomuutoksen seurauksena. Suomen rannikkostrategiassa esitetään keinoja vastata näihin haasteisiin. Tavoitteena on rannikkoalueen elinvoiman lisääminen ja ympäristön laadun parantaminen jo olemassa olevien, sekä yhdenmukaistettuun käyttöön ja hoitoon parhaiten soveltuvien ohjauskeinojen avulla. Strategia nostaa esiin rannikkoalueen yhtenäisenä toiminnallisena kokonaisuutena, jonka kehittäminen edellyttää johdonmukaisia ja yhteen sovitettuja toimenpiteitä.			
<i>Asiasanat</i>	Rannikkostrategia, rannikkoalue, rannikko, yhdenmukaistettu käyttö ja hoito			
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Ympäristöministeriö			
	ISBN 952-11-2267-6 (nid.)	ISBN 952-11-2268-4 (PDF)	ISSN 1238-7312 (pain.)	ISSN 1796-1637 (verkkok.)
	<i>Sivuja</i> 60	<i>Kieli</i> suomi	<i>Luottamuksellisuus</i> julkinen	<i>Hinta (sis. alv 8 %)</i>
<i>Julkaisun myynti/ jakaja</i>	Edita Publishing Oy, Asiakaspalvelu, PL 800, 00043 EDITA puh. 020 450 05, telefax 020 450 2380, sähköposti: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/netmarket			
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Ympäristöministeriö			
<i>Painopaikka ja -aika</i>	Edita Prima Oy, Helsinki 2006			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet Markanvändningsavdelningen	Datum Maj 2006		
Författare	Johanna Hanhijärvi			
Publikationens titel	Kestävästi rannikolla, Suomen rannikkostrategia (Hållbart på kusten, Finlands kuststrategi)			
Publikationsserie och nummer	Miljön i Finland 15/2006			
Publikationens tema	Naturtillgångar			
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt	Suomen rannikkostrategia, Arviointiraportti. Suomen ympäristö 10/2006. (Finlands kuststrategi, Bedömningsdel. Miljön i Finland 10/2006)			
Sammandrag	År 2002 gav Europaparlamentet och rådet en rekommendation om integrerad kustområdesförvaltning med vilken man drar upp enhetliga riktlinjer för styrning av kustområdesanvändning och dess utvecklingsbehov för hela unionen. Finlands kuststrategi har utarbetats för att verkställa rekommendationen på det nationella planet. Trots goda styrmedel ser kustområdets tillstånd allt mera oroväckande ut. Vattenkvaliteten och naturens mångfald utvecklas i en sämre riktning. Bebyggelsen och näringsverksamheten på kusten ökar men å andra sidan minskar möjligheterna att idka traditionella näringar. Olycksriskerna på havsområdet växer och även översvämningar och stormar blir kraftigare som en följd av klimatförändringen. I Finlands kuststrategi presenteras medel för att svara på dessa utmaningar. Syftet är att öka kustområdets livskraft och förbättra miljöns kvalitet med hjälp av sådana befintliga styrmedel som bäst lämpar sig för integrerad förvaltning. Strategin lyfter fram kustområdet som en enhetlig funktionell helhet, vars utveckling förutsätter följdriktiga och sammanpassade åtgärder.			
Nyckelord	Kuststrategi, kustområde, kust, integrerad kust förvaltning			
Finansiär/ uppdragsgivare	Miljöministeriet			
	ISBN 952-11-2267-6 (hft.)	ISBN 952-11-2268-4 (PDF)	ISSN 1238-7312 (print)	ISSN 1796-1637 (online)
	Sidantal 60	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	Pris (inneh. moms 8 %)
Beställningar/ distribution	Edita Publishing Ab, Kundservice, PB 800, FI-00043 EDITA tel. +358 20 450 05, telefax +358 20 450 2380, e-mail: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/netmarket			
Förläggare	Miljöministeriet			
Tryckeri/tryckningsort och -år	Edita Prima Ab, Helsingfors 2006			

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Ministry of the Environment Land Use Department			<i>Date</i> May 2006
<i>Author(s)</i>	Johanna Hanhijärvi			
<i>Title of publication</i>	Kestävästi rannikolla, Suomen rannikkostrategia (Sustainable coasts, Finnish Coastal Zone Strategy)			
<i>Publication series and number</i>	The Finnish Environment 15/2006			
<i>Theme of publication</i>	Natural Resources			
<i>Parts of publication/ other project publications</i>	Suomen rannikkostrategia, Arviointiraportti. Suomen ympäristö 10/2006. (Finnish Coastal Zone Strategy, assessment section. The Finnish Environment 10/2006)			
<i>Abstract</i>	The European Parliament and Council issued a recommendation in 2002 on integrated use and management of coastal zones, outlining the policy on control of coastal zone use and its developmental needs in an integrated manner across the whole Union. The Finnish Coastal Zone Strategy was prepared for the purpose of national implementation of the recommendation. In spite of good management methods, the state of the coastal zone gives increasing cause for concern. Water quality and natural diversity are changing for the worse. Population and business activity on the coast are growing, but on the other hand opportunities for practising traditional means of livelihood are diminishing. Accident risks in maritime areas are increasing and floods and storms are also becoming stronger as a consequence of climate change. The Finnish Coastal Zone Strategy proposes means of responding to these challenges. The aim is to increase vitality of coastal areas and to improve the quality of the environment through both already existing management methods and those best suited to integrated use and care. The Strategy emphasises the coastal zone as an integrated functional entity, the development of which requires appropriate and mutually compatible measures.			
<i>Keywords</i>	Coastal Zone Strategy, coastal area, coast, integrated coastal management			
<i>Financier/ commissioner</i>	Ministry of the Environment			
	ISBN 952-11-2267-6 (pbk.)	ISBN 952-11-2268-4 (PDF)	ISSN 1238-7312 (print)	ISSN 1796-1637 (online)
	No. of pages 60	Language Finnish	Restrictions Public	Price (incl. tax 8 %)
<i>For sale at/ distributor</i>	Edita Publishing Ltd. P.O. Box 800, FI-00043 EDITA tel. +358 20 450 05, telefax +358 20 450 2380, e-mail: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/netmarket			
<i>Financier of publication</i>	Ministry of the Environment			
<i>Printing place and year</i>	Edita Ltd. Helsinki 2006			

Rannikkoalueiden käytön lisääntyessä kasvaa myös tarve huolehtia rannikkoympäristön tilasta ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä. Haasteena ovat myös varautuminen ilmastomuutoksen vaikutuksiin sekä lisääntyvän meriliikenteen aiheuttamiin riskeihin.

Kansallisen rannikkostrategian avulla tavoitellaan rannikkoalueen elinvoimaisuutta, torjutaan sen tilan heikkenemistä ja varaudutaan pahimpiin uhkiin ja onnettomuuksiin. Rannikkostrategia nostaa esiin rannikkoalueen erityislaatuisena vesi- ja maa-alueiden muodostamana kokonaisuutena, jonka kestävä käyttö ja hoito edellyttävät johdonmukaisuutta ja toimien yhteensovittamista.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Myynti: Edita Publishing Oy
PL 800, 00043 EDITA
Asiakaspalvelu: puh. 020 450 05, faksi 020 450 2380
Edita-kirjakauppa Helsingissä:
Annankatu 44, puh. 020 450 2566

ISBN 952-11-2267-6 (nid.)

ISBN 952-11-2268-4 (PDF)

ISSN 1238-7312 (pain.)

ISSN 1796-1637 (verkkok.)